

Nr 150.

*Kungl. Maj:ts nådiga proposition till riksdagen angående
håsthållningen för officerare vid armén; given Stockholms
slott den 6 april 1915.*

Under åberopande av bifogade utdrag av statsrådsprotokollet över lantförsvarsärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen

dels att, med ändring av vad härutinnan blivit genom 1914 års härordning bestämt, besluta, att efter genomförd härordning skola finnas:

vid vart och ett av härens *infanteriregementen* 1 tjänstehäst och 28 kronan tillhöriga stambästar;

vid vart och ett av *Livgardet till häst, Livregementets dragoner, Livregementets husarer, Smålands husarregemente, Kronprinsens husarregemente och Norrlands dragonregemente* 27 tjänstehästar och 649 kronan tillhöriga stambästar, vid vardera av *Skånska husar- och dragonregementena* 45 tjänstehästar och 1,148 kronan tillhöriga stambästar samt vid *Norrbottens kavallerikår* 12 tjänstehästar och 252 kronan tillhöriga stambästar;

vid vart och ett av *Svea, Göta, Upplands och Smålands artilleriregementen* 6 tjänstehästar och 446 kronan tillhöriga stambästar, vid *Vendes artilleriregemente* 7 tjänstehästar och 543 kronan tillhöriga stambästar, vid *Norrlands artilleriregemente* 6 tjänstehästar och 486 kronan tillhöriga stambästar, vid *Gottlands artillerikår* 1 tjänstehäst och 86 kronan tillhöriga stambästar, vid *Bodens artilleriregemente* 1 tjänstehäst och 71 kronan tillhöriga stambästar, vid *Positionsartilleriregementet* 1

tjänstehäst och 184 kronan tillhöriga stamhästar samt vid *Karlsborgs artillerikår* 62 kronan tillhöriga stamhästar;

vid *artilleriets fabriker och tygstater* 1 för fälttygmästaren avsedd tjänstehäst;

vid *fortifikationen och ingenjörtrupperna* 231 stamhästar;

vid *träng- och sjukvårdstrupperna* för översten 1 tjänstehäst och 1 kronan tillhörig stamhäst samt vid varje trängkår 55 kronan tillhöriga stamhästar;

vid *intendenturkåren och intendenturtrupperna* 1 kronan tillhörig stamhäst vid vart och ett av de fyra förplägnadskompanierna;

vid *generalitetsstaten* 12 tjänstehästar och 26 kronan tillhöriga stamhästar;

vid *generalstaben* 55 tjänstehästar och 41 kronan tillhöriga stamhästar;

vid *artilleristaben* 1 tjänstehäst och 1 kronan tillhörig stamhäst, båda avsedda för chefen för staben;

vid *kommendantsstaten* 3 tjänstehästar och 4 kronan tillhöriga stamhästar;

vid *undervisningsverken* 4 tjänstehästar och 6 kronan tillhöriga stamhästar;

vid *remonteringsstyrelsen* 1 tjänstehäst, avsedd för chefen; samt

vid var och en av härens sex *arméfördelningsstaber* 5 kronan tillhöriga stamhästar;

dels besluta, att staten skall, mot nedsättning av lönetillägget för tjänstehäst till 250 kronor om året och mot indragning av furageersättningen, övertaga anskaffning och underhåll av tjänstehästs mundering samt tillhandahållande in natura av stallrum, furage, vatten, ljus, veterinärvård och skoning för dylik häst ävensom ombesörja tjänstehästs skötsel, under villkor att hästen icke må av ägaren avyttras med mindre vederbörande myndighet, som har att godkänna densamma, lämnat sitt medgivande till försäljningen;

dels ock medgiva, att generalstabens stalletablissemang i Stockholm må, därest överenskommelse därom kan med generalstabens officerare träffas, för statsverkets räkning inlösas för ett belopp, motsvarande vad som återstår oguldet å det samma officerare för etablissemangets uppförande beviljade statslån, ävensom att av fjärde huvud-

titelns allmänna besparingar må tagas i anspråk, vad som för ifrågasvarande ändamål kan komma att erfordras.

De till ärendet hörande handlingar skola riksdagens vederbörande utskott tillhandahållas; och Kungl. Maj:t förbliver riksdagen med all kungl. nåd och ynnest städse välbevågen.

GUSTAF.

B. B. E. Mörcke.

---

*Utdrag av protokollet över lantförsvarsärenden, hållet inför
Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott
den 6 april 1915.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern HAMMARSKJÖLD,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena WALLENBERG,
Statsråden VON SYDOW,
friherre BECK-FRIIS,
STENBERG,
LINNÉR,
MÖRCKE,
VENNERSTEN,
WESTMAN,
BROSTRÖM.

Departementschefen, statsrådet Mörcke, anhöll härefter att få underställa Kungl. Maj:ts prövning ett av inom lantförsvarsdepartementet tillkallade sakkunniga avgivet förslag angående hästhållningen för officerare vid armén samt yttrade därvid följande:

»Innan jag närmare ingår på det föreliggande förslaget, anhåller jag att i en inledande översikt få redogöra för dels de för närvarande gällande bestämmelserna angående hästhållningen för officerare vid armén, dels de förslag till ändrade bestämmelser härutinnan, som under de senare åren blivit framställda, dels ock för innebörden av 1914 års härordningsbeslut i förevarande hänseende.

Inledande översikt.

Enligt för närvarande gällande bestämmelser äro officerare vid generalitetet, generalstaben och kavalleriet, regementsofficerare vid infanteriet, artilleriet, fortifikationen och trängen, regementskvartermästare och regementsadjutanter vid infanteriet och fästningsartilleriet, adjutanter vid vissa staber m. fl. officerare skyldiga att hålla visst antal tjänstehästar. Samma skyldighet tillkommer även regements- och bataljonsveterinärer vid kavalleriet. Ersättning för fullgörandet av denna skyldighet lämnas i form av lönetillägg för tjänstehästar och furageersättning. Lönetillägget, vilket är avsett att utgöra ersättning för officerens skyldighet att remontera, anskaffa sadelmundering och hästutredningspersedlar samt hålla stall och hästskötare m. m., utgår med 400 kronor om året och furageersättningen med en krona om dagen, allt för varje häst. Enligt för armén gällande avlöningsreglemente äger vederbörande officer eller civilmilitär person att utan avkortning i lönetillägg eller furageersättning tillgodonjuta 3 månaders vakanstid för anskaffning av häst såväl första gången som sedermera, när uppsättning av häst erfordras. Det åligger dock vederbörande att under hästvakans vara beriden enligt föreskrift, när helst sådant påkallas för tjänstgöringen. Då häst insattes å kronans stall, skall furage uttagas in natura mot avstående av furageersättning, varjämte stallhyra skall erläggas.

Gällande
bestämmelser
angående
hästhållnin-
gen för offi-
cerare vid
armén.

Såsom ovan nämnts, är lönetillägget för tjänstehästar beräknat med hänsyn till att vederbörande officer själv skall bekosta skötseln av hästen. Med anledning härav föreskrevs till en början, att beridna officerare skulle hålla sig med egen stallbetjäning. Sedermera medgavs dock, att värnpliktig, som skulle utbildas till hästskötare, fick på frivillighetens väg anställas såsom hästskötare hos officer vid det truppförband, han tillhörde. Detta medgivande blev emellertid föga begagnat, då civil hästskötare i alla händelser måste anställas för den del av året, då värnpliktiga icke voro i tjänstgöring. Till följd härav föreslog Kungl. Maj:t vid 1905 års riksdag, att menige måtte efter vissa grunder få uttagas till skötare av officerares och civilmilitära personers egna tjänstehästar, men förslaget vann icke riksdagens bifall.

Officer eller veterinär, som icke önskar själv föranstalta om inköp av egen tjänstehäst, kan härvid erhålla kronans hjälp. Sålunda äger vederbörande rätt att genom chefen för remonteringsstyrelsen från någon av statens remontdepåer erhålla tjänstehäst mot erläggande av dels inköpspriset, dels 40 kronor såsom ersättning för hästens uppkö-

pande och transport, dels ock på hästen belöpande gottgörelse för skötsel och utfodring. Denna rättighet får dock ej begagnas oftare än vart femte år för varje tjänstehäst enligt stat. Vidare äger vederbörande rätt att genom chefens för remonteringsstyrelsen försorg få till tjänstehästar lämpliga remonter inköpta. Slutligen äger officer eller veterinär vid kavalleriet ävensom regementsofficer vid artilleriet, fortifikationen och trängen på vederbörande regementschefs ansvar uttaga nummerhäst, som är minst 8 år gammal (vid Norrlands dragonregemente minst 6 år gammal), mot utbyte av en remont av minst 4 års ålder, för såvitt ej någon kostnad därigenom förorsakas statsverket.

Officerare vid beridet truppslag, som icke äro skyldiga att själva anskaffa tjänstehästar, göras beridna på kronan tillhöriga stamhästar. Enligt särskilt givna föreskrifter få officerare vid artilleriet, fortifikationen och trängen efter regementschefs beprövande använda kronans hästar jämväl vid enskilt anordnade övningar i rekognoscering och dylikt utan annan ansvarsskyldighet än vid vanlig tjänstgöring. Tillika hava arméfördelningscheferna, militärbefälhavaren på Gottland och kommandanten i Boden bemyndigats att göra underlydande personal, som icke enligt stat åtnjuter gottgörelse för egna tjänstehästar, beriden på kronan tillhöriga hästar från dem underställt beridet truppförband såväl under taktiska övningsritter, vilka av dem anbefallas, som ock vid de tillfällen under av dem anbefallda detachements- och fälttjänstövningar, då så anses erforderligt, dock endast såvida det, efter vederbörande chefs hörande, anses kunna ske utan hinder för tjänsten vid det beridna truppförbandet och under villkor, att någon kostnad därigenom icke förorsakas statsverket. Beträffande den ansvarsskyldighet, som åligger ifrågavarande personal för hästarnas användande, skall tillämpas, vad i sådant avseende är stadgat rörande personal, beriden å kronans hästar. Samma militära myndigheter hava jämväl genom kungl. brev den 6 november 1914 bemyndigats att tillsvidare, i den mån tjänstgöringsförhållanden och tillgång på hästar det medgiver, på vissa villkor göra dem underlydande militärläkare och intendenten beridna på kronan tillhöriga hästar från bemälda chefer underställda beridna truppförband.

Civilkommissionens
framläggning
år 1911.

Uti underdånig skrivelse den 11 december 1911 hemställde civilkommissionen, att enligt stat på egna tjänstehästar beridna officerare och civilmilitära personer måtte göras beridna å kronans hästar samt till följd därav till dem nu utgående lönetillägg för tjänstehästar och furageersättning indragas.

Till stöd för sin hemställan anförde kommissionen huvudsakligen följande.

Tid efter annan hade förslag framställts om rätt för officer att för skötsel av tjänstehäst mot gottgörelse i någon form påkalla biträde av menigt manskap till arbete å fritid. Då emellertid i det lönetillägg, officer åtnjöte för egen tjänstehäst, jämväl inginge beräknad kostnad för skötsel av hästen, hade hinder dittills mött från riksdagens sida mot en dylik anordning. Till följd härav skulle officerarna vara hänvisade till att för skötsel av sina tjänstehästar anställa civila hästskötare. Men då från militär synpunkt ett dylikt system måste medföra den olägenheten, att inom militära etablissemang inhystes civil personal, som icke vore underkastad krigslagarna, hade kommissionen iakttagit, att i ganska stor utsträckning den utvägen tillgripits, att avtal träffats mellan officerare och menige om skötsel å fritid av tjänstehästarna mot gottgörelse för arbetet. En sådan anordning vore dock ägnad att ingiva allvarliga betänkligheter, och åtgärder syntes ofördröjligen böra vidtagas för att på ett tillfredsställande sätt lösa denna fråga.

Då numera anspråken på avlöning åt civil hästskötare vuxit så högst betydligt, efter det lönetillägget för tjänstehäst fastställdes, att detta tillägg icke kunde täcka, förutom kostnaderna för remontering och sadelmundering m. m., jämväl den stegrade utgiften för civil hästskötare, samt för övrigt olägenheterna ur disciplinär synpunkt av civila hästskötarens vistelse inom kasernetablissemangen icke kunde undanröjas, syntes skyldigheten för officer att hålla sådan hästskötare böra upphöra. För sin del kunde dock kommissionen icke förorda införandet av rätt för officer att ens mot avdrag å lönetillägget anlita meniga för skötsel av tjänstehästar, så länge dessa vore att anse såsom privat egendom. Det låge nämligen enligt kommissionens åsikt alldeles icke inom området för manskapets uppgifter att i fred fullgöra åligganden, vilka vore att betrakta såsom enskild tjänst, även om därmed indirekt tillgodosåges försvarets intressen. Vid sådant förhållande återstode icke annan utväg än att låta statsverket tillhandahålla tjänstehästar åt de officerare, som enligt stat skulle vara beridna på egna hästar. Något hinder därför syntes icke förefinnas i fastställda löneregleringar. Teoretiskt torde icke kunna göras någon invändning mot en sådan anordning. Officers tjänstehäst vore nämligen redan nu avsedd att användas uteslutande för försvarsändamål. Men icke heller från praktisk synpunkt borde avgörande skäl kunna anföras mot denna anordning, under förutsättning att garantier lämnades för att den enskilde officeren finge,

så länge han det önskade, använda den häst, han dresserat eller eljest fått åt sig utsedd. Under denna förutsättning torde nämligen för officer föreligga samma intresse som nu att dressera hästen och hålla den i sådan kondition, att den motsvarade hans anspråk. För övrigt syntes redan nu vara förutsatt, att stamhästen kunde fylla de anspråk, som ställdes på en officershäst. I tjänstgöringsreglementet för armén medgäves nämligen officer rätt att mot insättande av remont uttaga stamhäst. Och i tydlig avsikt att förebygga missbruk av denna förmån vore detaljerade kontrollföreskrifter meddelade.

Stallbyggnader, tillhöriga statsverket, ansåge kommissionen i regel förefinnas, så att i detta avseende hinder icke kunde behöva föreligga för tillhandahållande av officerarnas tjänstehästar.

För tillhandahållande av statens hästar åt officerarna talade även det skälet, att för officeren, särskilt den unge officeren, anskaffningen av tjänstehästar krävde ett ej obetydligt förlagskapital, som icke alltid vore lätt att åvägabringa. Denna omständighet kunde till och med verka hinderligt för rekryteringen av kavalleriregementenas officerskårer.

Yttranden
av militära
myndigheter
över civil-
kommissionens
fram-
ställning.

Över civilkommissionens ifrågavarande framställning avgåvos yttranden av arméförvaltningens intendents- och civila departement samt sjukvårdsstyrelse ävensom av vederbörande arméfördelningschefer samt regements- och likställda chefer. Av myndigheternas yttranden framgick, att den föreslagna åtgärden i vissa avseenden skulle medföra fördelar, men att åtgärdens genomförande i den utsträckning, som civilkommissionen föreslagit, skulle kunna medföra fara för sänkande av kavalleriofficerarnas ryttaranda och ridskicklighet samt olägenheter för mera till åren komna officerare (regementsofficerare och generalspersoner).

Tredje försvarsberedningen.

Tredje försvarsberedningen, till vilken ärendet härefter överlämnades, ägnade detsamma en ingående granskning. Uti ett inom beredningen uppsatt preliminärt förslag till yttrande i ämnet anfördes huvudsakligen följande.

Enligt 1914 års stater uppginge sammanlagda antalet egna tjänstehästar för officerare med vederlikar till 1,045. Statsverkets utgifter för dessa belöpte sig till 418,000 kronor i lönetillägg och 381,425 kronor i furageersättning. En överslagsberäkning angående de årliga utgifterna för motsvarande antal stamhästar, under förutsättning att remonteringen hölles vid nuvarande 9 procent av stamhäststyrkan och att medeltjänstetiden för stamhästen utgjorde elva år, gäve en total års-

kostnad av 576,139 kronor 85 öre. Ersättandet av samtliga egna tjänstehästar med stamhästar skulle således innebära en årlig minskning i kostnaden med 223,285 kronor 15 öre. Det vore dock härvidlag att märka, att årskostnaden å munderingsanslaget för officershästar kunde antagas behöva ökas, ävensom att möjligen en höjning av maximinköpspriset för upphandling av remonter av högsta klass kunde bli erforderlig. Mot de sålunda ökade kostnaderna ställde emellertid beredningen i utsikt en kostnadsbesparing, därigenom att två stamhästar icke skulle erfordras för samtliga på tvenne egna tjänstehästar nu beridna officerare.

För ernående av största möjliga fältduglighet måste, fortsatte beredningen, kavalleriofficern utveckla sig till en verklig hästkarl, den där hölle hästdressyr och ridning på en hög nivå. Hållandet av egen tjänstehäst ansåges vara en mycket viktig faktor härutinnan. Anskaffande, dressyr och vård av egen häst skapade nämligen och vidmakthölle hos officeren intresse för hästvård och hästdressyr. Vidare måste för åstadkommande hos kavalleriofficerarna, huvudsakligen de yngre, av en god och käck ryttraranda dessa beredas möjlighet att kunna delta i hästtävlingar. Genom officerarnas deltagande i dylika tävlingar stegrades deras färdighet i ridning, särskilt över hinder, vilket kunde vara av stor betydelse för utförande av en framgångsrik patrullverksamhet i fält. Anskaffande och underhåll av hästar, lämpliga för tävlingar, underlättades för officeren icke obetydligt därigenom, att han mot ersättning själv finge hålla sig med tjänstehäst. Han insatte då som tjänstehäst häst av högre kvalitet än den kronan i allmänhet tillhandahölle, och därigenom tillskyndades försvaret en förstärkning. De fördelar, som systemet med egna tjänstehästar sålunda medförde, ansåge dock beredningen förefintliga endast beträffande kavalleriets officerare. Systemets fördel att för officeren underlätta hållandet av för kapplöpningssport lämpade hästar syntes dessutom hava giltighet endast beträffande de yngre kavalleriofficerarna, ty i regel vore det endast subalternofficerare, som ägnade sig åt dylik sport. I några av de över civilkommissionens förslag avgivna yttrandena hade generalstabens officerare i fråga om beridenhet likställts med kavalleriets officerare. Detta syntes vara så att förstå, att generalstabsofficern för fältbruk hade behov av särskilt väl dresserade, snabba och uthålliga hästar. I fråga om generalspersoner och regementsofficerare hade några av de hörda cheferna framhållit, att rättigheten för dessa officerare att själva anskaffa tjänstehästar hade den betydelsen, att de, med hänsyn till att de vore äldre män och att en del av dem kanske ej ens i ungdomen varit ryttare, kunde förse sig med för sin tjänst fullt lämpliga och pålitliga hästar.

Hållandet av egen tjänstehäst mot nu utgående ersättning vore dock, såsom flera av de i ärendet hörda myndigheterna framhållit, förenat med ett flertal icke så oväsentliga olägenheter. Lönetillägget och furageersättningen vore avsedda att fullt täcka officerns alla utgifter för tjänstehästen. Med beloppet 765 kronor skulle sålunda årligen för varje tjänstehäst bestridas alla utgifter för amortering av inköpssumma, mundering, stallrum, skötsel, utfodring, hovbeslag och veterinärvård. För de officerare, vilka vore i tillfälle att få sina hästar uppställda och utfodrade i kronans stall, därvid kronan ombesörjde hästens utfodring, mot det officern avstode den honom enligt stat tillkommande furageersättningen, samt officern dessutom för stallrum och vatten m. m. erlade en avgift av 12 öre om dagen, borde lönetillägget förslå för övriga av hästhållningen betingade utgifters bestridande. För den officer åter, vilken icke hade förmånen att få sin tjänstehäst inställd i kronans stall och där utfodrad, kunde däremot hästhållningen komma att vålla utgifter, överstigande den ersättning, han av statsverket årligen bekomme. Så vore förhållandet exempelvis med generalstabens officerare, för vilka utgifterna för endast vård och underhåll av en häst uppgivits uppgå till 65 kronor för månad eller 780 kronor för år. Vissa andra officerare, nämligen adjutanter vid arméfördelningsstaberna samt regementskvartermästare och adjutanter vid infanteriet och fästningsartilleriet, vore också med avseende å hästhållningen ogynnsamt ställda. De vore beridna endast för viss tid, högst 5 år, samt måste, ofta för upplånat kapital, inköpa färdigdresserade hästar, vilka de vid placeringens slut mången gång nödgades avyttra till ofördelaktigt pris. Den ersättning, de bekomme för hästhållningen, ansåges sällan förslå att betäcka de därmed förenade utgifterna. Beträffande sistnämnda grupp officerare hade därför i de berörda yttrandena allmänt förordats, att de skulle göras beridna på stamhästar. En annan olägenhet av, att för vissa officerare hästersättningen icke försloge att bestrida samtliga de med hästhållningen förenade utgifterna, ansåge beredningen vara, att officern lätt frestades att behålla och utnyttja sin tjänstehäst längre tid än som kunde anses lämpligt med hänsyn till officerns fullgoda beridenhet. Vidare hölle beredningen före, att rätten för officerare att såsom tjänstehäst insätta oriden remont medförde den olägenheten, att officern, under den tid dressyren påginge, hade till sitt förfogande endast en för fältbruk användbar tjänstehäst, samt att begagnandet av tjänstehästarna till kapplöpningshästar ytterligare nedsatte vederbörande officers beridenhet under tiden för träningen.

På grund av vad sålunda anförts, hade beredningen kommit till den uppfattningen, att systemet med egna tjänstehästar visser-

ligen vore ägnat att hos den enskilde officern framkalla håg och intresse för hästvård och stegra hans ridskicklighet, men att systemet dock ur försvarets synpunkt medförde en del rätt betydande olägenheter, vilka undvekes, därest staten hölle officerarna med tjänstehästar.

Beredningen övergick härefter till en undersökning av fördelen av ett system med officersstamhästar samt anförde därvid till en början, att uti de i ärendet avgivna yttrandena hade vitsordats, att infanteriets officerare i regel skulle bliva mera fältmässigt beridna på statens hästar, om dessa inredes och dresserades vid beridet truppförband, än de nu vore på egna hästar. Detsamma syntes beredningen kunna med fog påstås jämväl i fråga om generalitetets officerare samt de av artilleriets, fortifikationens och trängens officerare, som för närvarande själva ombesörjde sin beridenhet. Jämväl beträffande kavalleriets officerare syntes ett tillhandahållande genom statens försorg av tjänstehästar medföra en jämnare och i genomsnitt bättre beridenhet.

Den förnämsta invändningen mot att göra kavalleriofficern beriden på kronohäst innebure, att man riskerade, att officersns ridskicklighet samt intresse för hästsport och hästvård komme på ett lägre plan, emedan staten icke kunde tillhandahålla honom häst av lika hög klass, som han nu med hjälp av lönetillägget själv anskaffade, samt officern i varje fall icke finge lika fri förfoganderätt över stamhästen som över den egna hästen. Vidare hade chefen för remonteringsstyrelsen såsom sin åsikt uttalat, att inom landet ännu icke funnes nog tillgång på hästar av den klass, att de kunde tillfredsställa de anspråk, som måste ställas på officersns tjänstehäst, ävensom att landets remontavel skulle komma i tillbakagång, därest uppfödarna av ädla hästar icke såsom hittills kunde påräkna officerarna såsom avnämare av sina bättre unghästar.

Genom lämpligt anpassande av formerna för tjänstehästens tillhandahållande åt den beridne officern samt medgivande åt officern av största möjliga fria förfoganderätt över den honom tilldelade hästen kunde man emellertid enligt beredningens åsikt utan tvivel skapa be- tryggande garantier för, att officersns intresse för hästdressyr, hästvård och hästsport hölles å hög nivå. I första hand borde officern tillförsäkras rätt att, så länge han det önskade, såsom tjänstehäst behålla den häst, han dresserat eller eljest fått åt sig utsedd. Denna regel borde tillämpas även vid förflyttning av officer från ett truppförband till ett annat. Skulle en officern tilldelad häst efter någon tids begagnande visa sig icke passande, borde officern äga rätt till utbyte av tjänstehäst mot annan häst vid truppförbandet. I fråga om beriden

officer, som icke vore direkt ansluten till truppförband, borde, därest så bleve erforderligt, dylikt utbyte kunna verkställas vid det beridna truppförband, som hade att lämna hästar åt den ifrågavarande staben eller dylikt. Vidare borde officer hava rätt att få av honom själv inköpt häst, därest densamma befundes fullt lämplig, insatt såsom tjänstehäst mot det att staten till officeren erlade medelremontpriset för hästen. Den beridne officeren borde därjämte, såsom för närvarande vore förhållandet med artilleriets, fortifikationens och trängens å stamhästar beridna officerare, berättigas att jämväl utom tjänsten begagna sin tjänstehäst vid sådana av enskilda anordnade jakt-, distans- och tävlingsritter, som hade betydelse för den militära utbildningen. Genom införandet av dylika bestämmelser för uttagande och begagnande av tjänstehästar syntes det beredningen, som de förnämsta invändningarna mot att göra officerarna beridna å stamhästar förfölle.

Beredningen hade alltså kommit till den övertygelsen, att tillhandahållande genom statens försorg av tjänstehäst åt officer, som i tjänsten skulle vara beriden, icke blott vore önskvärt för åstadkommande av en jämn och fullt fältmässig beridenhet hos officerarna utan även ur försvarsberedskapens synpunkt nödvändigt. Därtill komme, att ett utbytande av egna tjänstehästar mot stamhästar ur ekonomisk synpunkt bleve fördelaktigt för vissa officerare på samma gång som statsverkets årliga utgifter i berörda hänseende komme att icke oväsentligt minskas.

Beträffande frågan, huruvida vid en övergång från systemet med egna tjänstehästar till ett system med officersstamhästar det kunde bliva nödvändigt att avse två stamhästar för de officerare, som för närvarande åtnjöte hästersättning för två tjänstehästar, ville beredningen framhålla, att det tydligen vore med hänsyn till tjänsten i fält, som man funnit dessa officerare hava behov vardera av två hästar. Ur fredsutbildnings-synpunkt kunde det i regel icke anses nödvändigt, att samtliga berörda officerare förfogade vardera över två tjänstehästar. Det vore endast vid fält- och fälttjänstövningar, som vissa officerare till sitt förfogande behövde två hästar. Vid ett system med egna tjänstehästar bleve det dock ur mobiliseringssynpunkt nödvändigt, att åt de officerare, som ansåges böra i fält vara beridna å två hästar, utgiva hästersättning för två hästar. Man hade därmed gjort sig oberoende av de mer eller mindre säkra utsikter att kunna vid mobiliseringstillfälle anskaffa nödigt antal fullt dugliga reservridhästar åt sådana officerare. I och med det att staten övertog hästhållningen även för dessa officerare, bleve förhållandet dock ett annat. Då officeren under fredstjänsten i regel hade behov endast av en häst, kunde det icke komma i fråga att för hans

uteslutande bruk året runt avse två hästar. Den ena hästen skulle han i regel icke kunna sysselsätta, utan finge ridningen av densamma överlämnas åt annan person. Enligt beredningens åsikt borde därför endast en stamhäst beräknas för varje beriden officer. Från denna regel hade beredningen dock funnit lämpligen böra göras det undantaget, att för officerare av generals grad och för truppförbandschefer utom vid ingenjörtrupperna och trängen beräknades två tjänstehästar. För tillgodoseende av det förut anmärkta, vid vissa fredsövningar och vid mobilisering uppstående behovet av två tjänstehästar för en del andra officerare borde vid varje truppförband eller stab, där sådant behov kunde uppstå, visst antal reservhästar finnas. Detta antal hade beredningen funnit lämpligen böra beräknas till hälften av det antal dylika officerare, som för närvarande uppbure gottgörelse för två tjänstehästar. Det ytterligare antal reservhästar, som kunde för dessa officerare erfordras under angivna omständigheter, borde utan olägenhet kunna uttagas från respektive truppförband, beträffande staber från det truppförband, som försåge stab med stamhästar.

Under förarbetena till Kungl. Maj:ts proposition angående ny härordning inhämtades yttrande från den s. k. generalskommissionen i fråga om sättet för officerarnes beridenhet. Kommissionen uttalade sig för bibehållandet av systemet med egna tjänstehästar utom för kompanichefer samt regementskvartermästare och regementsadjutanter vid infanteriet, vilka borde göras beridna å kronans hästar.

Yttrande av
1914 års gene-
ralskommis-
sion.

Den genomgripande förändring av hittills tillämpade principer borde emellertid enligt generalskommissionens mening ske, att statsverket för de å egna tjänstehästar beridna officerarna skulle fritt ombesörja stallutrymme, skötsel, furage, vatten, hovbeslag och sjukvård. Till följd därav borde hittills utgående furageersättning helt och hållet indragas samt lönetillägget nedsättas från 400 till 300 kronor, varav 250 kronor beräknades för remontering och 50 kronor för sadelmundering och hästutredningspersedlar.

Med hänsyn till de olika meningar, som uttalats i frågan, ansågs tidpunkten för fattandet av definitivt beslut i ämnet icke ännu vara inne, då Kungl. Maj:t föreslog 1914 års senare riksdag att antaga en ny härordning. Uti sitt till statsrådsprotokollet den 14 maj 1914 angivna yttrande anförde chefen för lantförsvarsdepartementet, att de hittillsvarande egna tjänstehästarnas ersättande med stamhästar vore en åtgärd av genomgripande betydelse. Utom vad anginge regements-

Kungl. Maj:ts
proposition
angående ny
härordning.

kvartermästare och regementsadjutanter vid infanteriet och fästningsartilleriet kunde frågan icke anses vara i erforderlig grad utredd, särskilt beträffande stallutrymme. På grund härav ifrågasattes för närvarande ingen annan ändring i angiven riktning, än att regementskvartermästares och regementsadjutanter vid infanteriet och fästningsartilleriet egna tjänstehästar ersattes med stambästar. Det borde anmärkas, att den föreslagna åtgärden, om den skulle befinnas önskvärd, sannolikt kunde genomföras utan ökad kostnad för statsverket eller till och med förändra någon besparing. Vid positionsartilleriet hade för närvarande överstelöjtnanten och majorerna endast en egen tjänstehäst. Deras uppgifter under övningar och i krig ställde emellertid, såsom erfarenheten från fälttjänst- och andra övningar ådagalagt, lika stora fordringar på deras rörlighet, uthållighet och förmåga av hastiga förflyttningar, som fältartilleriets uppgifter ställde på fältartilleriets officerare. På grund härav syntes positionsartilleriets regementsofficerare i likhet med fältartilleriets böra vara beridna på två tjänstehästar.

Inom riksdagen avgivna motioner.

Uti två särskilda, inom riksdagen avgivna motioner anslöto sig emellertid motionärerna till det av tredje försvarsberedningen gjorda uttalandet, att samtliga egna tjänstehästar borde utbytas mot stambästar. Remonteringen medelst egna tjänstehästar ställde sig nämligen särdeles dyrbar för statsverket och kunde understundom äfven för den enskilde officeren vara förenad med avsevärda utgifter. Med anledning härav hemställde motionärerna, att de till officerare utgående lönetillägg och furageersättningar måtte uteslutas ur vederbörande stater och alla officerare göras beridna på kronan tillhöriga stambästar.

Uti en annan inom riksdagen avgiven motion påyrkades, likaledes i anslutning till tredje försvarsberedningens ovannämnda yttrande, att samtliga officerare, som enligt gällande stater uppbure ersättning för tjänstehästar, hädanefter skulle göras beridna å kronan tillhöriga hästar, att generaler och överstar skulle tilldelas var och en två hästar samt att alla övriga officerare, som under sin tjänsteutövning skulle vara beridna, skulle tilldelas en var en tjänstehäst.

Riksdagens beslut.

Uti sin skrivelse den 14 september 1914 i fråga om ordnandet av rikets försvarsväsende anmälde riksdagen, att den vid öfvervägande av frågan om officerarnas egna tjänstehästar kommit till den uppfattningen, att det skulle vara för såväl staten som officerarna fördelaktigt, om kronan i större utsträckning än för närvarande vore fallet övertog monterings- och underhållsskyldigheten. Riksdagen hade alltså intet

att erinra mot att, som Kungl. Maj:t föreslagit, infanteriets regementskvartermästare och regementsadjutanter gjordes beridna å kronan tillhöriga stamhästar. Därjämte ansåge riksdagen, att såväl infanteriets som artilleriets och fortifikationens regimentsofficerare med undantag av regements- och kårchefer, för vilka hästgottgörelse fortfarande syntes böra beräknas, borde göras beridna genom kronans försorg. Vad anginge generalitetets officerare ävensom kavalleriets regements- och kårchefer, borde desamma fortfarande äga skyldighet att mot gottgörelse göra sig beridna å egna tjänstehästar. Samma förhållande borde ock äga rum i fråga om trängens överste och kårchefer, cheferna för vissa skolor, chefen för remonteringsstyrelsen m. fl. Beträffande det sätt, varpå övriga kavalleriofficerare samt officerarna vid generalstaben m. fl. staber borde för framtiden göras beridna, hade riksdagen funnit tillräcklig utredning för frågans slutgiltiga lösning icke för närvarande föreligga. Riksdagen ansåge sig därför böra hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning, i vad mån och enligt vilka grunder bemälda officerare måtte kunna göras beridna, förutom på en egen tjänstehäst, på kronan tillhöriga stamhästar, jämte de förslag, som av nämnda utredning föranleddes.

Vid underdånig anmälan den 17 september 1914 av riksdagens skrivelse erhöll chefen för lantförsvarsdepartementet nådigt bemyndigande att tillkalla högst tre sakkunniga personer för att inom departementet biträda med verkställande av utredning och utarbetande av förslag, i vad mån och enligt vilka grunder officerare, som tillhörde generalstaben, övriga staber och kavalleriet och som åtnjöte lönertillägg och furageersättning för tjänstehästar, kunde göras beridna å kronan tillhöriga stamhästar.

Tillkallande
av sakkunniga.

De på grund härav tillkallade sakkunniga (hovstallmästaren G. Tamm, grosshandlaren E. A. Nilson och översten greve Th. Rudenschöld) hava den 12 januari 1915 avgivit betänkande och förslag i ämnet.

De sakkunniga hava därvid till en början framhållit, att ehuru riksdagen för närvarande fattat beslut i fråga om hästhållningen för alla beridna officerare med undantag av flertalet kavalleriofficerare samt officerarna vid generalstaben m. fl. staber samt begränsat den begärda utredningen till allenast de två sistnämnda grupperna, de sakkunniga under fortgången av sin undersökning kommit till den uppfattningen, att frågan om officerarnas beridenhet nu borde upptagas i hela sin vidd. Denna uppfattning hade vunnit stöd i tredje försvarsberedningens uttalanden i ämnet samt blivit ytterligare styrkt, sedan det be-

funnits möjligt att komma till en enhetlig och konsekvent lösning av hästhållningsproblemet i dess helhet. Jämväl hästskötarfrågans ömtåliga beskaffenhet krävde en för alla beridna officerare likformig behandling. De sakkunniga hade alltså fattat sitt uppdrag så, att de gjort till föremål för utredning lämpligaste formen för hästhållningen beträffande beridna officerare i allmänhet.

Över de sakkunnigas betänkande hava utlåtanden avgivits av chefen för generalstaben, samtliga truppslagsinspektörer, samtliga arméfördelningschefer, militärbefälhavaren på Gottland, kommandanten i Boden, chefen för fortifikationen, generalintendenten, generalfältläkaren ävensom av arméförvaltningen.

Jag övergår nu till att närmare redogöra för de sakkunnigas förslag ävensom för de däröver avgivna yttrandena.

1. Tjänstehästar eller stamhästar.

De sakkunnigas förslag.

I första hand hava de sakkunniga upptagit till undersökning, huruvida det med statens intresse är förenligt, att densamma helt övertager hästanskaffningen. De skäl, som civilkommissionen och tredje försvarsberedningen anfört för en dylik åtgärd, hava de sakkunniga funnit tungt vägande. Särskilt vore det obestriddigt, att därigenom en avsevärd ekonomisk besparing skulle kunna ernås. Då de sakkunniga likväl icke anslöte sig till förslaget, att staten fullständigt skulle ombesörja hästhållningen för officerare, berodde detta huvudsakligen därpå, dels att de sakkunniga ansåge, att man i denna fråga borde framgå med en viss försiktighet, tills mera erfarenhet kunnat vinnas, samt dels att man enligt vad chefen för remonteringsstyrelsen i sitt yttrande över civilkommissionens förslag framhållit, möjligen kunde befara en sänkning av hästarnas kvalitet. Av en utav de sakkunniga verkställd undersökning framginge nämligen, att 20 procent av för närvarande befintliga tjänstehästar vore importerade från utlandet. Om staten helt och hållet skulle övertaga hästanskaffningen, komme sannolikt importen att i högst väsentlig grad nedgå och därigenom minskning av nuvarande antal hästar av denna klass äga rum. Visserligen syntes det icke vara omöjligt att bland nuvarande stamhästar uttaga tillräckligt antal tjänstehästar av fullgod klass, men därmed kunde också

följa en nedsättning av kvaliteten på stamhästarna i ledet. Det utvalda material, som krävdes för underbefäl och för dem av manskapet, som deltog i de vittgående spaningspatrullerna, skulle möjligen härigenom nedgå i antal till men för truppförbandets fältduglighet.

De nu anförda omständigheterna föranledde, att de sakkunniga icke ansåge sig böra föreslå, att staten helt och hållet borde övertaga tillhandahållandet av hästar åt beridna officerare, i synnerhet som det visat sig möjligt, att hästhållningen kunde så ordnas, att de av tredje försvarsberedningen påvisade obestriddliga fördelarna av statens deltagande däri vunnes i ganska stor utsträckning.

Efter övervägande av alla på frågan inverkan de faktorer hava de sakkunniga funnit sig kunna föreslå,

att officerare och vederlikar, som böra vara beridna å två hästar, skola själva anskaffa en tjänstehäst och av staten tillhandahållas en stamhäst, samt

att officerare och vederlikar, som böra vara beridna å allenast en häst, skola utom i särskilda undantagsfall (för generalstabens officerare samt kommandanterna i Stockholm och å Karlsborg) få denna häst ställd till sitt förfogande av staten.

Mot ifrågavarande båda huvudprinciper beträffande hästhållningen för beridna officerare hava de i ärendet hörda myndigheterna i allmänhet icke haft något att erinra. Endast militärbefälhavaren på Gottland, vilken ansett det av 1914 års generalskommission härutinnan avgivna förslaget vara bättre, har funnit sig böra avstyrka de sakkunnigas förslag.

Myndig-
heternas
yttranden.

I likhet med de sakkunniga håller även jag före, att åtskilliga starka skäl kunna andragas för, att staten själv övertager och ombesörjer hästhållningen för arméns beridna officerare. Att statsverkets årliga utgifter i förevarande hänseende därigenom skulle kunna avsevärt nedbringas, torde vara uppenbart, likasom ock att en dylik anordning skulle för den enskilde officeren ställa sig ekonomiskt fördelaktigare än det nuvarande systemet. Tydligt är ock, att vid ett dylikt system hästskötarfrågan skulle lösas av sig själv.

Departements-
chefen.

Å andra sidan låter det sig emellertid icke bestrida, att systemet med egna tjänstehästar är förenat med vissa beaktansvärda fördelar. Särskilt är detta system ägnat att hos den enskilde officeren framkalla och vidmakthålla håg och intresse för hästvård samt genom den fria

dispositionsrätt, han äger över sina tjänstehästar, även öka hans rid-skicklighet. Att helt och hållet övergiva detta system och övergå till ett annat, om vilket man saknar tillräcklig erfarenhet, synes mig därför icke tillrådligt. Härtill kommer, såsom de sakkunniga jämväl framhållit, att man genom en övergång till ett system med enbart stamhästar kan befara en sänkning av hästmaterialets kvalitet.

Vid nu angivna förhållanden kan jag icke finna annat, än att de av de sakkunniga uppställda principerna för hästhållningen för arméns beridna officerare äro väl avvägda. Genom att, med vissa undantag, tilldela varje beriden officer en stamhäst samt genom att låta officer, som bör vara beriden å två hästar, själv anskaffa en tjänstehäst, har man, så långt möjligt är, sökt tillgodogöra sig de fördelar, som äro förenade med de båda nyss angivna systemen. På grund härav och då den hittills så svårlösta hästskötarfrågan jämväl enligt det av de sakkunniga förordade systemet synes kunna lösas på ett tillfredsställande sätt, finner jag mig böra tillstyrka, att hästhållningen för arméns officerare och vederlikar ordnas enligt förenämnda, av de sakkunniga föreslagna båda huvudprinciper.

Enligt de sakkunnigas förslag skola generalstabens officerare samt kommandanterna i Stockholm och å Karlsborg, vilka skola vara beridna endast å en häst, icke tillhandahållas stamhästar utan själva anskaffa tjänstehästar. Jag anser mig böra redan i detta sammanhang omnämna, att enligt min mening fälttygmästaren och chefen för remonteringsstyrelsen böra i förevarande hänseende likställas med ifrågavarande officerare.

2. Hästantalet.

A. I allmänhet.

De sakkunnigas
förslag.

Beträffande det antal hästar, som må anses vara erforderligt för att göra officerare med vederlikar av olika tjänstegrader och vid olika truppslag nöjaktigt beridna, hava de sakkunniga, som utgått från styrkeförhållandena, sådana de te sig efter genomförd härordning, anfört följande.

Såsom ovan nämnts, hade tredje försvarsberedningen ansett det vara tillräckligt att beräkna allenast en stamhäst för varje beriden officer med undantag av generalspersoner och chefer för truppförband vid infanteriet, kavalleriet och artilleriet, vilka borde göras beridna å

två hästar. Härtill skulle enligt beredningens förslag läggas en reserv, motsvarande hälften av det antal officerare, vilka för närvarande upp-
bure gottgörelse för två tjänstehästar men jämlikt förslaget skulle till-
delas allenast en stambäst.

Ehuru visserligen för en del av den personal, som nu skulle vara beriden å två hästar, tjänstgöringen i fredstid understundom kunde vara av sådan beskaffenhet, att behov av två hästar icke kunde anses föreligga, så vore likväl för största delen av dem, som enligt stat skulle hava två tjänstehästar, förhållandena sådana, att de med nödvändighet behövde båda två. Detta gällde särskilt kavalleriets officerare. Föreskrifterna rörande utbildningen krävde numera i övervägande grad praktisk tillämpning i terrängen. Av officern fordrades därför att snart sagt dagligen icke blott deltaga i terrängövningar med trupp utan även i lika stor utsträckning att förbereda sådana. Det gällde då att omedelbart efter avslutandet av en ansträngande övning ånyo stiga till häst och planlägga en ny. Skulle detta kunna ske med tillräcklig hastighet och noggrannhet, erfordrades ovillkorligen, att hästen skulle vara utvilad. På sådant sätt toges synnerligen ofta båda tjänstehästarna under samma dag i anspråk för fyllande av tjänstens behov, oavsett deras användning för officerens egen utbildning.

Emellertid vore det, yttra de sakkunniga, behovet av hästar under fältförhållandena, som måste, så långt lämpligen ske kunde, läggas till grund för beräkningen. Vid mobilisering komme under alla förhållanden att erfordras flera dresserade hästar än som inom landet kunde på-
räknas, och varje minskning under fredsförhållanden av antalet hästar för sådan personal, som i fält måste hava två tjänstehästar till sitt för-
fogande, innebure en ovillkorlig nedsättning av härens krigsberedskap. För de allra flesta av här ifrågavarande officerare torde det vara ute-
slutet att kunna erhålla för ridning användbara hästar bland dem, som utskreves, enär tillgången av verkligt dresserade fältdugliga hästar vore försvinnande liten i jämförelse med behovet. Detta vore ett sakför-
hållande, som till fullo bestyrkts av erfarenheterna från försöksmobili-
seringen m. fl. tillfällen.

Man skulle således, såsom även av tredje försvarsberedningen an-
tytts, för anskaffningen av det felande antalet officershästar vara hän-
visad till de beridna truppförbanden, främst kavalleriet. En ytterligare
minskning av antalet dresserade hästar vid kavalleriet under mobilise-
ring, utöver den ingalunda obetydliga, som ändock vore avsedd att äga
rum, skulle emellertid för truppslagets krigsberedskap, bedömd efter
den mobiliserade styrkan, utöva ett särdeles menligt inflytande. Vårt

kavalleris linjeskvadroner vore redan nu i avseende på numerären betydligt underlägsna dem, som de sannolikt finge möta såsom motståndare.

Vid bestämmandet av det antal hästar för här ifrågavarande personal, som skulle finnas tillgängligt *i fred*, borde alltså, enligt de sakkunnigas uppfattning, den grundsats tillämpas,

att för varje beriden officer och vederlike skulle finnas att tillgå det antal hästar, som krävdes på grund av hans krigstjänstgöring.

Myndig-
heternas
yttranden.

Chefen för generalstaben har ansett denna av de sakkunniga uttalade grundsats alldeles riktig, men samtidigt funnit, att densamma ej i erforderlig grad tillämpats vid frågans vidare behandling. Framför allt hade de sakkunniga icke tagit tillbörlig hänsyn till det ökade behov av för ridbruk fullt användbara hästar, som gjorde sig gällande vid mobilisering, för så vitt de nya möjligheter till reservformationers uppsättande, som givits med den nya härordningen, skulle kunna fullt utnyttjas. Detta ökade behov jämte svårigheten, för att icke säga omöjligheten, att vid mobilisering anskaffa för ridbruk fullt användbara hästar krävde med nödvändighet, att man åtminstone icke förminskade summan av i fred befintliga egna tjänste- och stamhästar.

Jämväl *inspektören för kavalleriet* har erinrat om, att enligt 1914 års härordning reservformationer skulle uppsättas i mycket stor utsträckning vid samtliga truppslag. Befälet för dessa formationer, exempelvis bataljonschefer, regementschefer, brigadchefer samt officerare, tillhörande högre staber, måste vara beridna, men huru detta skulle äga rum vore icke alls berört av de sakkunniga. Förslaget att minska tillgången på ridna hästar vid armén — visserligen endast från 814 till 795 beträffande ifrågavarande kategorier av hästar — syntes icke heller vara på något sätt motiverat. Dessutom ansåge kavalleriinspektören sig böra framhålla de ökade krav på remontdressyren vid kavalleriet, som bleve oskiljaktiga med förslagets genomförande. Dessa krav komme att ytterligare stegras därigenom, att kavalleriet enligt den nya härordningen skulle förse jämväl infanteriet med ridna hästar. Redan för närvarande vållade bristen på goda remontryttare avsevärda svårigheter vid remontdressyren.

Chefen för tredje arméfördelningen har framhållit, hurusom det enligt de sakkunnigas egen mening redan nu mötte stora svårigheter att vid mobilisering finna ett tillräckligt stort antal ridhästar av erforderlig kvalitet för alla de officerare m. fl., som då skulle vara beridna. Ur denna synpunkt måste det betecknas såsom beklagligt, om antalet officershästar skulle minskas, varför det syntes honom nödvändigt att här-

utinnan framgå med stor varsamhet. Även om således antalet egna tjänstehästar minskades, borde dessa till fullo ersättas av stamhästar, så att i allt fall behovet av goda fältridna hästar kunde vara fyllt. Dessutom borde en stamhäst beräknas även för läkare vid de beridna vapnen.

Vidare har *generalintendenten* framhållit nödvändigheten av, att cheferna för de fyra intendenturkompanierna redan i fredstid gjordes beridna såväl på grund av svårigheten för nämnda chefer att under fredstid förbereda och leda övningarna, av vilka särskilt underbefälsutbildningen krävde tillämpningsövningar i stor omfattning utom förlägningsorten, som även på grund därav, att cheferna för förplägnadskompanierna skulle vara beridna vid mobilisering. Härför erforderligt stallutrymme finnes redan i de uppförda intendenturförråden. Vidare vore det önskvärt, att bestämmelserna i ovannämnda kungl. brev den 6 november 1914 angående rätt för arméfördelningschef m. fl. att bereda militärläkare och intendentur officerare tillfälle till ridning även med den föreslagna lösningen av hästfrågan allt fortfarande måtte förbliva gällande, när eljest en hel del intendentur officerare och läkare, vilka skulle vara beridna vid mobilisering, icke finge tillfälle att underhålla sin ridfärdighet.

Slutligen har *generalfältläkaren* anført, att frågan om militärläkarnas beridenhet visserligen genom särskilda bestämmelser blivit principiellt erkänd såsom nödvändig, men att densamma icke kunde i något avseende anses vara slutgiltigt löst. Fordrades av en läkare, att han i fält skulle vara beriden, torde med nödvändighet det kravet böra uppställas, att han under fredliga förhållanden bereddes tillfälle att förvärva sig nödig färdighet i ridning samt att underhålla densamma. Det vore sålunda icke nog med att nu gällande medgivanden för militärläkare att göras beridna bibehölles oförändrade, utan det syntes generalfältläkaren också vara erforderligt, att kronan tillhöriga hästar ställdes till läkarnas förfogande även vid infanteriet, vilket skulle kunna genomföras i samband med att beridna officerare vid detta vapenslag gjordes beridna på kronans hästar.

Mot den av de sakkunniga uppställda grundsatsen, att för varje beriden officer och vederlike skall redan i fredstid finnas att tillgå det antal hästar, som kräves på grund av hans krigstjänstgöring, har jag icke något att erinra. I likhet med vissa av de i ärendet hörda myndigheterna anser jag dock, att denna grundsats icke blivit av de sakkunniga i erforderlig grad genomförd vid förslagets utarbetande. Såsom jag får tillfälle att längre fram närmare utveckla, bör enligt min mening

Departements-
chefen.

det av de sakkunniga för vissa officerskategorier beräknade antalet hästar ökas. För åskådliggörande av i vad mån en sådan ökning bör äga rum har jag låtit uppgöra en jämförande beräkning av antalet hästar vid hären enligt 1914 års härordning, enligt de sakkunnigas förslag och enligt det förslag, som jag finner mig böra tillstyrka. Av denna beräkning, vilken torde få biläggas statsrådsprotokollet (Bil 1.), framgår, att antalet officershästar vid armén, som enligt de sakkunnigas förslag skulle minskas med 19, i stället bör ökas med 9.

I likhet med generalintendenten håller även jag före, att cheferna för de fyra intendenturkompanierna böra redan i fredstid göras beridna. Samma skäl, som föranlett riksdagens beslut, att infanteriets kompanichefer skola vara beridna, tala för den av generalintendenten föreslagna anordningen. För en var av ifrågavarande fyra officerare bör följaktligen beräknas en stambäst.

Att, såsom chefen för tredje arméfördelningen och generalfältläkaren föreslagit, beräkna stambästär jämväl för truppförbandens läkare, finner jag mig icke kunna tillstyrka, enär en dylik anordning skulle innebära en icke obetingat nödvändig ökning av hästantalet utöver det genom 1914 års härordning beslutade.

I anslutning till vad generalintendenten och generalfältläkaren uttalat, anser även jag, att de uti brevet den 6 november 1914 meddelade bestämmelserna om rätt för arméfördelningschefer m. fl. att göra dem underlydande militärläkare och intendenturofficerare beridna på kronan tillhöriga hästar från bemälda chefer underställda beridna truppförband allt fortfarande böra bliva i huvudsak gällande. Härvid är dock att märka, dels att enligt de sakkunnigas, av mig härutinnan biträdda förslag en särskild grupp hästar, avsedd för bland andra fältläkare, fördelningsintendent och expeditiionsintendent, skall finnas vid varje arméfördelningsstab, dels ock att läkare och intendentur vid infanteriet i allmänhet torde kunna, då så erfordras, göras beridna å någon av de vid regementet befintliga stambästarna.

B. För olika officerskategorier.

Infanteriet.

1914 års
härordning.

Vid infanteriet äro för närvarande regementschefer, regementsofficerare, regementskvartermästare och regementsadjutanter beridna, regementschef å två och en var av de övriga officerarna å en egen tjänstehäst. Enligt 1914 års härordning skall regementschef fortfarande vara beriden å två egna tjänstehästar, varemot en var av övriga förenämnda officerare, likasom ock en var av kompanicheferna och office-

rarna vid kulsprutekompanierna skall göras beriden å en kronan tillhörig stamhäst. Antalet stamhästar vid vart och ett av härens infanteriregementen skall efter genomförd härordning utgöra 27.

De sakkunniga hava i enlighet med ovannämnda, av dem antagna princip för hästhållningen föreslagit, att regementscheferna — militärbefälhavaren på Gottland inberäknad — skola vara beridna var och en å en tjänstehäst och en stamhäst.

De sakkunnigas
förslag.

Mot vad de sakkunniga sålunda föreslagit, har jag icke något att erinra. Departements-
chefen.

Vid bifall till det föreliggande förslaget skulle följaktligen vid vart och ett av härens infanteriregementen efter genomförd härordning komma att finnas 1 tjänstehäst och 28 kronan tillhöriga stamhästar.

Enligt för närvarande gällande bestämmelser äro vid kavalleriet samtliga officerare beridna å två egna tjänstehästar samt veterinär å en egen tjänstehäst. Enligt 1914 års härordning skola regementscheferna fortfarande vara beridna å två egna tjänstehästar. Beträffande övriga officerare har riksdagen ifrågasatt, att dessa skulle kunna göras beridna, förutom å en egen tjänstehäst, å kronan tillhöriga stamhästar, Likaledes skulle kronohästar tillhandahållas veterinärerna. **Kavalleriet.**
1914 års
härordning.

Antalet stamhästar skall efter genomförd härordning utgöra vid vart och ett av Livgardet till häst, Livregementets dragoner, Livregementets husarer, Smålands husarregemente, Kronprinsens husarregemente och Norrlands dragonregemente 620, vid vardera av Skånska husar- och dragonregementena 1,100 och vid Norrbottens kavallerikår 240.

De sakkunniga hava framhållit, att kavalleriets officerare hade var och en redan i fredstid — och givetvis i ännu högre grad under krig — behov av minst två hästar. För 243 kavalleriofficerare borde alltså beräknas 486 hästar, varjämte var och en av 18 veterinärer vid kavalleriet borde göras beriden å en stamhäst.

De sakkunnigas
förslag.

Däremot hava de sakkunniga ansett, att samma hästantal icke borde beräknas för kavalleriets fänrikar som för övriga kavalleriofficerare. Det syntes nämligen vara mindre lämpligt att ålägga militär personal, som ännu icke erhållit fullmakt å officersbeställning, att i likhet med kavalleriofficerare på stat hålla sig med egen tjänstehäst, utan syntes staten böra tillhandahålla fänrik av kavalleriet de hästar, han för sin tjänstgöring behövde. Härav borde följa, att kavalleriregementenas stamhäst-

antal ökades så mycket, att tillgång funnes till två hästar för varje fänrik, enär eljest stambäststyrkan i ledet komme att nedgå med motsvarande antal. Vissa olägenheter vore också att befara, om icke sådan ökning skedde med fulla antalet av det för fänrikarna behöfliga stambästantalet. Emellertid kunde man inskränka sig till en ökning av allenast en stambäst för varje fänrik, om kavalleriregementena, som hittills måst tillhandahålla hästar för vid arméfördelningsstaberna tjänstgörande fortifikationsofficerare, läkare och intendenturpersonal, befriades från denna skyldighet genom uppsättandet, såsom de sakkunniga ämnade föreslå, av en reservgrupp stambästar för ifrågavarande staber. Därigenom bleve vid kavalleriregementena ett antal stambästar disponibelt, som fullt svarade mot ytterligare en häst för varje fänrik. De sakkunniga hade icke förbisett de olägenheter, vilka kunde följa med den föreslagna anordningen vid den väl i regel under fänriksåren skeende kommenderingen till ridskolan. För denna kommendering bleve fänrikarna hänvisade att använda två stambästar, vilka ej alltid kunde beräknas vara av den goda klass, som erfordrades för det under utbildningen vid ridskolan viktiga deltagandet i kapplöpningar. På samma gång borde dock framhållas, hurusom officerare av artilleriet m. fl. truppslag, helt beridna på stambästar, i regel förtjänstfullt genomginge ridskolan. Nämda olägenhet skulle i ej ringa mån kunna hävas, därest fänrik medgäves rätt att själv inköpa och på vissa vilkor såsom stambäst i nummer insätta lämplig häst, som han önskade använda vid ridskolan.

Myndig-
heternas
yttranden.

Chefen för generalstaben har framhållit, att uppsättandet av en reservgrupp stambästar vid arméfördelningsstaberna icke, såsom de sakkunniga förutsatte, beredde vid krigstillfälle någon ökning i det för kavalleriets behov tillgängliga stambästantalet. Därest fänrikarna vid kavalleriet vid krigstillfälle skulle kunna göras beridna på två stambästar, måste redan i fred finnas tillgång på dessa hästar utöver det för stambäststyrkan i ledet beräknade antalet.

Inspektören för kavalleriet har funnit sig böra bestämt avstyrka förslaget, att fänrikarna vid kavalleriet skulle vara beridna endast å en stambäst. Detta förslag stode i strid med den av de sakkunniga uppställda grundsatsen, att för varje beriden officer och vederlike skulle finnas att tillgå det antal hästar, som krävdes på grund av hans krigstjänstgöring. Få om ens några officerare inom armén i fält torde vara mera i behov av två hästar än kavalleriets fänrikar. De komme nämligen att i stor utsträckning användas för svårare patrullritter och för

orderöverföring. Påståendet, att kavalleriet i alla fall genom vissa reservgrupper (vid arméfördelningsstaberna) av hästar skulle indirekt beredas ersättning för att fänrikarna endast skulle hava en häst och sålunda hava möjlighet att göra dessa beridna på två hästar, vore, därest det avsåge förhållandet vid mobilisering, vilseledande, enär kavalleriet icke heller förut gjort denna personal beriden vid mobilisering. För övrigt måste fänrikarna vid ridskolan vara beridna på minst en tjänstehäst förutom stamhästen. Om traditionerna på ridskolan i fråga om den goda rytteranda, som nu förefunnes, skulle kunna bibehållas, måste hästmaterialet hållas uppe i en mycket hög ståndpunkt, och detta kunde endast ske, om officerarna själva finge anskaffa åtminstone en av hästarna. Jämförelsen med officerare ur artilleriet och fortifikationen hölle icke streck, ty på dessa behövde icke samma krav ställas som på kavalleriofficerare i fråga om deltagande i tävlingsritter, och i de fall, då förstnämnda officerare mera allmänt deltagit i kapplöpningar, hade det varit på egna hästar. De skäl, som anförts mot, att fänrik skulle skaffa egen häst, syntes icke vara tungt vägande. Som det förnämsta syntes hava framhållits, att det ej vore lämpligt, att en person, som ej hade fullmakt på sin plats, skulle tvingas att anskaffa häst. I flera utländska arméer, där officerarna över huvud taget icke hade några fullmakter, droge man sig dock ingalunda för att ålägga dem anskaffning av hästar. Det torde för övrigt bliva undantag, att icke fänriken efter två år erhöles sin fullmakt, och under sådana förhållanden hade hästanskaffningen icke vållat någon olägenhet. Till de undantagsfall, då fullmakt ej erhöles, syntes ej skäl att taga hänsyn.

Jämväl *chefen för andra arméfördelningen* har av huvudsakligen samma skäl som inspektören för kavalleriet ansett det vara en betänklig åtgärd att göra kavalleriets fänrikar beridna uteslutande på stamhästar.

Enligt de sakkunnigas förslag skola samtliga officerare vid kavalleriet med undantag av fänrikar göras beridna en var å två hästar, därav en egen tjänstehäst. För fänrik däremot har, likasom för veterinär, beräknats endast en stamhäst. Departements-
chefen.

Mot vad sålunda föreslagits, har jag icke någon annan erinran att framställa än att jag, i likhet med förenämnda myndigheter anser, att jämväl fänrik bör göras beriden på två hästar, därav en egen tjänstehäst. Det skäl, som av de sakkunniga anförts till stöd för förslaget att för fänrik beräkna endast en häst, nämligen att det syntes mindre lämpligt att ålägga militär personal, som ännu icke erhållit fullmakt å officersbeställning, att i likhet med kavalleriofficerare på stat hålla sig

med egen tjänstehäst, synes mig icke vara av beskaffenhet att böra för-
anleda avsteg från den av de sakkunniga själva uppställda principen,
att för varje beriden officer och vederlike skall redan i fredstid finnas
att tillgå det antal hästar, som kräves på grund av hans krigstjänst-
göring. Såsom inspektören för kavalleriet framhållit, kommer det nän-
ligen säkerligen att endast i undantagsfall inträffa, att fänrik icke efter de
två årens förlopp får sitt konstitutorial utbytt mot fullmakt. I fråga om
själva tjänstgöringens beskaffenhet förefinnes icke något som helst skäl
att göra fänrik sämre beriden än de andra officerarna. Att fänrik, lika-
väl som övriga officerare av kavalleriet, har behov av två hästar såväl
i krig som i fred, hava de sakkunniga även själva medgivit. Såsom
myndigheterna framhållit, kan emellertid detta behov icke behörigen
tillgodoses genom den av de sakkunniga föreslagna anordningen. An-
tingen måste man, såsom chefen för generalstaben antytt, beräkna ytter-
ligare en stamhäst för varje fänrik eller ock, såsom inspektören för
kavalleriet föreslagit, göra honom beriden även på en egen tjänstehäst.
Av dessa båda alternativ anser jag det senare obetingat böra föredragas.
Samma skäl, som tala för att den ena av kavalleriofficerarnas tjänste-
hästar skall vara deras egen, nämligen att ryttarskicklighetens och
ryttarandans främjande och bibehållande kräva ädla och för kapplöp-
ningsbruk lämpade hästar, samma skäl göra sig i hög grad gällande
i fråga om kavalleriets fänrikar, vilka befinna sig i den åldern, då de
kavalleristiska egenskaperna skola grundläggas, och vilka under kom-
mendering till ridskolan äro för sin utbildning i särskilt behov av först-
klassiga hästar.

Vid bifall till vad jag sålunda föreslagit, skulle efter genomförd
härordning komma att finnas vid vart och ett av Livgardet till häst,
Livregementets dragoner, Livregementets husarer, Smålands husar-
regemente, Kronprinsens husarregemente och Norrlands dragonrege-
mente 27 tjänstehästar och 649 stamhästar, vid vardera av Skånska
husar- och dragonregementena 45 tjänstehästar och 1,148 stamhästar
samt vid Norrbottens kavallerikår 12 tjänstehästar och 252 stamhästar.

Artilleriet.

Nuvarande
bestämmelser.

Vid artilleriet äro för närvarande samtliga regements- och kårchefer
ävensom regimentsofficerarna vid fältartilleriet beridna å två egna tjänste-
hästar. Regimentsofficerarna vid Boden-Karlsborgs artilleriregemente
och Positionsartilleriregementet äro däremot beridna endast å en egen
tjänstehäst. Detsamma är förhållandet med regementskvartermästaren
och regementsadjutanten vid förstnämnda regemente.

Enligt 1914 års härordning skola regements- och kårchefer fortfarande vara beridna å egna tjänstehästar, varemot övriga regements-officerare skola göras beridna å kronan tillhöriga stamhästar. Beträffande det antal hästar, som skulle avses för de särskilda kategorierna officerare, gjorde riksdagen däremot icke något direkt uttalande. Att regementscheferna skulle hava två hästar var, framgår emellertid därav, att riksdagen, i enlighet med Kungl. Maj:ts därom framställda förslag, i staten för år 1915 för chefen för Boden-Karlsborgs artilleriregemente, vilken dittills åtnjutit gottgörelse endast för en tjänstehäst, uppförde gottgörelse för ytterligare en häst. Likaledes framgår det av de utav riksdagen gjorda beräkningarna av antalet stamhästar vid de särskilda truppförbanden, att en var av regimentsofficerarna vid fältartilleriet skulle hava två hästar och en var av regimentsofficerarna vid fästningsartilleriet och positionsartilleriet en häst, d. v. s. samma antal som för närvarande.

1914 Års
härordning.

Antalet stamhästar skall efter genomförd härordning utgöra vid vart och ett av Svea, Göta, Upplands och Smålands artilleriregementen 450, vid Vendes artilleriregemente 548, vid Norrlands artilleriregemente 490, vid Gottlands artillerikår 85, vid Bodens artilleriregemente 70, vid Positionsartilleriregementet 183 och vid Karlsborgs artillerikår 61.

Beträffande det antal hästar, som bör avses för artilleriets officerare hava de sakkunniga framhållit, att cheferna för fält- och positionsartilleriet borde vara beridna å två hästar, varemot cheferna för fästningsartilleriets båda truppförband (Bodens artilleriregemente och Karlsborgs artillerikår) icke syntes behöva vara beridna på mer än en häst vardera. I fråga om hästantalet för regimentsofficerarna synas de sakkunniga hava tänkt sig möjligheten, att detta skulle kunna bestämmas till allenast en häst för varje dylik officer. Något positivt förslag om ändring i vad riksdagen härutinnan beslutit har emellertid icke blivit av de sakkunniga framställt, likasom ej heller de vid förslaget fogade beräkningarna utvisa, att andra grunder i detta hänseende tillämpats, än riksdagen redan godkänt.

De sak-
kunnigas
förslag.

Generalfälttygmästaren har framhållit, att de sakkunniga icke anfört något som helst skäl att minska hästantalet för cheferna för fästningsartilleriets båda truppförband. Dessa chefer, som vardera hade under sitt befäl, förutom vitt från varandra liggande fort, 2 å 3 auspända

Myndig-
heternas
yttranden.

divisioner, syntes mer än många andra sådana chefer vara i behov av två hästar såväl under krigs- som fredstjänstgöring. Att detta behov redan insetts, framginge därav, att, såsom ovan anförts, riksdagen år 1914 bifallit Kungl. Maj:ts förslag, att chefen för Boden-Karlsborgs artilleriregemente skulle vara beriden på två tjänstehästar från och med ingången av innevarande år. Att positionsartilleriets regements-officerare numera, sedan nämnda artilleri blivit rörligt, behövde två hästar, syntes ej tarva någon motivering. Att ej beräkna och redan i fred anskaffa två hästar för fält- och positionsartilleriets regementsofficerare skulle medföra, att för desamma vid mobilisering erforderliga hästar måste tagas från truppförbanden, varigenom med den stora bortkommendering av stambästar från desamma, som med nu gällande planer skulle äga rum, artilleriets krigsduglighet komme att nedsättas. Enligt generalfälttygmästarens uppfattning funnes icke någon som helst anledning att på grund av krigsberedskapen vid artilleriet eller vare sig krigs- eller fredstjänstgöringen därstädes minska det antal hästar, som 1914 års senare riksdag beslutat skulle finnas för artilleriets regementsofficerare. Skulle någon ändring vidtagas, borde denna gå i riktning att öka hästantalet för positionsartilleriets majorer och överstelöjtnant till två i likhet med vid fältartilleriet.

Enligt *chefens för andra arméfördelningen* åsikt föreläge behov av två tjänstehästar för fält- och positionsartilleriets regementsofficerare såväl med hänsyn till deras uppgift att övervaka och förbereda övningar till häst som ock på grund av de stora fordringar på rörlighet, ut hållighet och förmåga av hastiga förflyttningar, som ställdes på desamma under fältmässiga övningar och i krig.

Jämväl *chefen för tredje arméfördelningen* har ansett, att antalet officershästar vid artilleriet under inga förhållanden bör minskas.

Chefen för femte arméfördelningen har ävenledes ifrågasatt, huruvida ej regementsofficerarna vid fältartilleriet genom att icke, såsom de sak-kunniga syntes hava avsett, tilldelas någon tjänstehäst riskerade att ej bliva beridna på ett för deras tjänst i fält betryggande sätt, en åsikt, som för övrigt vunne stöd från förebilder i de flesta utländska arméer, där i detta hänseende en bestämd skillnad gjordes emellan regements- och kompaniofficerarna vid fältartilleriet.

Kommendanten i Boden har, i likhet med generalfälttygmästaren, framhållit nödvändigheten av att chefen för det därstädes förlagda fästningsartilleriregementet är beriden å två hästar för att han på ett tillfredsställande sätt skall kunna fylla sina tjänståligganden.

Mot de sakkunnigas förslag, att regementscheferna vid fältartilleriet och positionsartilleriet skola vara beridna på två hästar, därav en egen tjänstehäst, har jag icke något att erinra. Däremot kan jag icke dela de sakkunnigas uppfattning, att chefen för Bodens artilleriregemente icke skulle hava behov av mera än en häst. Såsom regementschef åligger honom att inspektera övningar, som ofta äga rum långt bort från kasernetablissemang, och såsom artilleribefälhavare måste han nära nog dagligen företaga förflyttningar till kommendantsexpeditionen och andra avlägsna platser. Något skäl för att i förevarande hänseende frågå 1914 års riksdagsbeslut har icke heller blivit av de sakkunniga förebragt. Vid sådant förhållande och under åberopande av vad generalfälttygmästaren och kommendanten i Boden härutinnan anfört, finner jag mig böra tillstyrka, att för ifrågavarande regementschef fortfarande beräknas två hästar, därav en stamhäst och en tjänstehäst. Vad chefen för Karlsborgs artillerikår angår, torde denne icke hava behov av mer än en häst. Vid sina beräkningar av antalet stamhästar vid fästningsartilleriet har 1914 års senare riksdag jämväl utgått från, att bemålde chef skulle göras beriden endast å en kronan tillhörig häst.

Såsom ovan nämnts, har 1914 års senare riksdag för artilleriets övriga regementsofficerare beräknat samma hästantal som för närvarande, d. v. s. två hästar för en var av fältartilleriets och en häst för en var av positions- och fästningsartilleriets regementsofficerare. Samtliga dessa hästar skola dock vara stamhästar. I likhet med de i ärendet hörda myndigheterna anser jag, att därest fältartilleriets överstelöjtnanter och majorer skola på ett tillfredsställande sätt kunna uppfylla de fordringar, som ställas på dem i såväl krig som fred, desamma böra göras beridna på två hästar. I enlighet med de av de sakkunniga uppställda huvudprinciperna för hästhållningen bör den ena av dessa hästar anskaffas av vederbörande officer och den andra tillhandahållas av staten. Vad positionsartilleriets regementsofficerare angår, skulle det jämväl vara i hög grad önskvärt, att dessa gjordes beridna på två hästar. Deras uppgifter under övningar och i krig ställa, såsom erfarenheten från fälttjänst- och andra övningar ådagalagt, lika stora fordringar på deras rörlighet, uthållighet och förmåga av hastiga förflyttningar, som fältartilleriets uppgifter ställa på fältartilleriets officerare. Uti 1914 års härordningsproposition föreslogs också, att positionsartilleriets regementsofficerare i likhet med fältartilleriets skulle göras beridna på två hästar. Då emellertid riksdagen icke fann sig böra bifalla detta förslag, anser jag mig icke nu böra föreslå en ökning av hästantalet för ifrågavarande

officerare. För dessa likasom för en var av fästningsartilleriets regementsofficerare bör följaktligen beräknas endast en häst.

Vid bifall till vad sålunda föreslagits, skulle efter genomförd härordning komma att finnas vid vart och ett av Svea, Göta, Upplands och Smålands artilleriregementen 6 tjänstehästar och 446 stambästar, vid Vendes artilleriregemente 7 tjänstehästar och 543 stambästar, vid Norrlands artilleriregemente 6 tjänstehästar och 486 stambästar, vid Gottlands artillerikår 1 tjänstehäst och 86 stambästar, vid Bodens artilleriregemente 1 tjänstehäst och 71 stambästar, vid Positionsartilleriregementet 1 tjänstehäst och 184 stambästar och vid Karlsborgs artillerikår 62 stambästar.

**Artilleriets
tygstater.**

1914 års
härordning.

Enligt 1914 års härordning skall fälttygmästaren, vilken förut varit regimentsofficer på stat vid något artilleriregemente och såsom sådan beriden å två egna tjänstehästar, upptagas med fasta avlöningsförmåner å staten för artilleriets fabriker och tygstater. Någon ändring i fråga om hans beridenhet har icke blivit av riksdagen ifrågasatt.

De sakkunnigas
förslag.

De sakkunniga hava ansett, att det varken med hänsyn till fälttygmästarens fredstjänstgöring eller till hans uppgifter efter mobilisering är nödvändigt för honom att vara beriden.

Myndigheternas
yttranden.

Generalfälttygmästaren har däremot ansett, att fälttygmästaren bör vara beriden på två hästar. Visserligen fordrade icke hans krigstjänstgöring, att han vore beriden, men å andra sidan syntes det vara i hög grad olämpligt, att en av artilleriets regementsofficerare under en tid av 4 å 5 år gjordes oberiden, oaktat han i regel efter denna tids förlopp åter skulle tjänstgöra vid trupp.

Departements-
chefen.

Av skäl, som generalfälttygmästaren anfört, anser jag mig icke kunna biträda de sakkunnigas förslag, att fälttygmästaren skall vara oberiden. Däremot anser jag det icke nödvändigt, att för honom avses mer än en häst. Då till fälttygmästare i regel utses en av artilleriets regementsofficerare, vilken, för den händelse han tillhör fältartilleriet, kan önska behålla den egna tjänstehäst, han enligt mitt förslag skulle hava, synes den för fälttygmästaren avsedda hästen lämpligen böra upptagas såsom tjänstehäst och icke såsom stambäst.

Fortifikationen.

1914 års här-
ordning.

Enligt 1914 års härordning skola fortifikationens kårchefer såsom hittills vara beridna en var å en egen tjänstehäst. Övriga regementsofficerare skola däremot göras beridna å stambästar. För var och en av dessa officerare avses endast en häst.

Antalet stambästar vid fortifikationen och ingenjörtrupperna skall efter genomförd härordning utgöra 226.

Härutinnan hava de sakkunniga icke föreslagit annan ändring, än att de för kårcheferna avsedda fem egna tjänstehästar skola utbytas mot stambästar.

De sakkunnigas
förslag.

Mot vad de sakkunniga sålunda föreslagit, har jag icke någon erinran att framställa. Vid fortifikationen och ingenjörtrupperna skulle således efter genomförd härordning komma att finnas 231 stambästar.

Departements-
chefen.

Trängens regementsofficerare, vilka samtliga tjänstgöra såsom kårchefer, skola enligt 1914 års härordning såsom hittills vara beridna en var å en egen tjänstehäst. För översten och chefen för trängen har däremot ersättning beräknats för två tjänstehästar.

Trängen.
1914 års
härordning.

Vid varje trängkår skola efter genomförd härordning finnas 54 stambästar.

De sakkunniga hava ansett, att kårcheferna, liksom nu är fallet, utan olägenhet kunna fullgöra sin tjänst med en häst. För inspektören för trängen åter, vilken såsom överste vore likställd med regementschef, borde däremot två hästar beräknas.

De sakkunnigas
förslag.

Mot vad sålunda föreslagits, har jag icke något att erinra. Vid träng- och sjukvårdstrupperna skulle således efter genomförd härordning komma att finnas för översten vid trängen 1 tjänstehäst och 1 stambäst samt för varje trängkår 55 stambästar.

Departements-
chefen.

Enligt den för innevarande år gällande staten för generalitetsstaten utgår ersättning för två tjänstehästar till en var av följande generalspersoner, nämligen inspektören för infanteriet, arméfördelningscheferna, generalfälttygmästaren, chefen för fortifikationen och chefen för generalstaben ävensom till en adjutant hos inspektören för infanteriet och en var av 6 adjutanter hos arméfördelningscheferna, samt ersättning för en tjänstehäst till en var av likaledes 6 adjutanter hos samma chefer. Enligt 1914 års härordningsbeslut skola å generalitetsstaten ytterligare uppföras en inspektör för militärläroverken och en inspektör för kavalleriet ävensom lönetillägg och furageersättning för två tjänstehästar åt en adjutant hos inspektören för militärläroverken.

Generalitetsstaten.
1914 års
härordning.

De sakkunnigas
förslag.

De sakkunniga hava ansett, att inom generalitetsstaten två hästar borde vara att tillgå för en var av inspektörerna för infanteriet och militärläroverken, arméfördelningscheferna, generalfälttygmästaren, cheferna för fortifikationen och generalstaben samt inspektören för kavalleriet, eller tillsammans tolv personer, samt en häst för varje av fjorton adjutanter, nämligen en hos vardera av inspektörerna för infanteriet och militärläroverken och två i varje arméfördelningsstab.

Beträffande adjutanterna hade de sakkunniga icke förbisett, huru som för närvarande för de två adjutanterna i varje arméfördelningsstab utginge gottgörelse för tre tjänstehästar. Då det vore sannolikt, att tillfälligt behov av två hästar för adjutant kunde uppstå, oberoende av hans placering såsom förste eller andre adjutant, och då behov av ridhäst städse föreläge för i arméfördelningsstab anställd fortifikationsofficer, fältläkare, fördelningsintendent och expeditiousintendent, vilka personer hittills i regel gjorts beridna från kavalleritruppförband, ville de sakkunniga föreslå, att, utöver det hästantal, som ovan beräknats, vid varje arméfördelningsstab funnes disponibel en reservgrupp om fem stamhästar för sistnämnda där tjänstgörande personal.

Departements-
chefen.

Vad de sakkunniga sålunda föreslagit, finner jag mig böra tillstyrka. För generalitetsstaten skulle efter genomförd härordning komma att finnas 12 tjänstehästar och 26 stamhästar.

General-
staben.
1914 års
härordning.

Enligt för närvarande gällande bestämmelser äro officerare vid generalstaben beridna en var å två egna tjänstehästar. Härutinnan har icke någon ändring skett genom 1914 års härordning. Riksdagen har dock ifrågasatt, huruvida icke generalstabsofficerarna borde göras beridna, förutom å en egen tjänstehäst, å kronan tillhöriga stamhästar.

De sakkunnigas
förslag.

Med hänsyn till de krigsbefattningar, vilka för närvarande lära vara avsedda att efter skedd mobilisering beklädas av officerare, tillhörande generalstaben, hava de sakkunniga ansett, att omkring en fjärdedel av dess på stat befintliga officerare icke hade behov av två hästar. På grund härav och då fredstjänstgöringen icke sällan torde hindra officer av generalstaben att rida båda de för honom nu bestämda tjänstehästarna, syntes det, vad generalstaben vidkomme, vara tillräckligt att beräkna allenast en häst för varje officer, om därtill lades en hästreserv, beräknad efter 75 procent av officersantalet. För 55 officerare erfordrades alltså 96 hästar, vilket innebure en minskning i nuvarande antal tjänstehästar med 14. Antalet reservhästar vid generalstaben borde alltså ut-

göra 41, av vilka 17 borde vara ständigt fördelade på arméfördelningsm. fl. staber för att göra där placerade generalstabsofficerare beridna å två hästar; återstående 24 reservhästar borde tillhöra huvudstationen.

Beträffande generalstabens hästar syntes, med hänsyn till generalstabsofficens ofta inträdande förflyttning, den avvikelsen från huvudregeln böra äga rum, att officerarna själva anskaffade en tjänstehäst, under det att reservgruppen utgjordes av stambästar.

De sakkunniga hava framhållit, att reservhästarna vid generalstabens huvudstation kunde, i den mån de icke erfordrades för dess fredsbehov, finna lämplig användning dels för att göra personal vid intendenturstaben samt å arméförvaltningens intendentsdepartement och sjukvårdsstyrelse beridna, dels för ridundervisningen åt generalstabens aspiranter och åt intendentsaspiranter. För huvudstadens kavalleriregementen syntes det innebära en ej oväsentlig lättnad, om de befriades från sin nuvarande skyldighet att ställa hästar till förfogande för generalstabsaspiranterna m. fl.

Chefen för generalstaben har, under hänvisning till vederbörliga mobiliseringsplaners bestämmelser, på det bestämdaste bestritt de sakkunnigas påstående, att omkring en fjärdedel av generalstabens på stat befintliga officerare icke hade behov av två hästar. Varje generalstabsofficer hade i krig behov av två tjänstehästar. Härav följde också enligt de sakkunnigas eget förslag, att dylik officer redan i fred måste hava detta hästantal. Personalplaceringarna vid mobilisering komme givetvis på grund av förluster, befordringar och dylikt att väsentligt förändras under fortgången av ett krig. Varje generalstabsofficer måste därför, liksom i fred, kunna förflyttas från en befattning till en annan, vilket sålunda skulle nödvändiggöra, att varje dylik officer — även om han till synes skulle kunna göras beriden på ett mindre antal hästar — i såväl fred som krig måste förfoga över tvenne tjänstehästar, av vilka en skulle anskaffas av officeren. Härigenom bortföle de sakkunnigas s. k. reservhästar vid generalstaben. Icke minst med hänsyn till en rationell hästvård borde stambästarna, såsom de sakkunniga själva framhållit, tilldelas bestämd officer, med rätt naturligtvis för chefen för generalstaben att, när tjänsten så fordrade, göra den förändring i den fasta hästfördelningen, som förhållandena påkallade. Under inga förhållanden kunde chefen för generalstaben därför biträda de sakkunnigas förslag att generalstabsofficerarnas tjänstehästar skulle användas för att göra personal vid intendenturstaben samt å arméförvaltningens inten-

Myndig-
heternas
yttranden.

dentsdepartement och sjukvårdsstyrelse ävensom intendentsaspiranter beridna. Däremot hade chefen för generalstabens intet att erinra mot att nämnda stambästar tills vidare och på försök toges i anspråk för ridundervisningen åt generalstabens aspiranter, under förutsättning, att varje generalstabsofficer tilldelades dylik häst. Av generalstabens blivande 55 officerare komme 37 å 38 st. att vara placerade vid huvudstationen och lantförsvarsdepartementets kommandoexpedition. Samtliga dessa officerares stambästar kunde emellertid icke beräknas samtidigt disponibla för aspiranternas — till antalet 20 — ridning. Man måste nämligen räkna med, dels att några av dessa hästar vore sjuka, dels att ett icke så ringa antal komme att tagas i anspråk av vederbörande generalstabsofficerare vid eventuell vakans å egen tjänstehäst eller då dylik häst på grund av sjukdom icke kunde ridas eller, något som också borde tagas i beaktande, i och för dressyr kunde vara överlämnad till annan person.

Jämväl *chefen för tredje arméfördelningen* har ansett, att de föreslagna reservhästarna vid generalstabens huvudstation skulle kunna användas för ridundervisning åt allenast generalstabsaspiranter och möjligen även åt intendentsaspiranter. Då generalstabens egna officerare måste hava möjlighet att göra sig beridna, icke blott vid all tjänstgöring utan även däremellan vid tillfällen, då den egna tjänstehästen eventuellt vore otjänstbar, måste reservhästarna i första hand användas för generalstabens egna officerares räkning. Då arméfördelningschefen väl insåge behovet av, att även den av de sakkunniga angivna personalen vid intendenturstaben samt å arméförvaltningens intendentsdepartement och sjukvårdsstyrelse finge tillfälle till övning i ridning, ansåge han, att detta borde möjliggöras antingen genom en egen uppsättning av stambästar för nämnda personal eller genom ökning av generalstabens reservhästar eller ock genom ökning av hästantalet vid några av de beridna truppförbanden i Stockholm. Därigenom skulle också all denna personals beridenhet vid mobilisering lättare säkerställas.

I fråga om användning av reservhästar vid generalstabens huvudstation har *generalfältläkaren* framhållit önskvärldheten därav, att dessa hästar finge tagas i anspråk även för militärläkaraspiranternas räkning.

Departements-
chefen.

Såsom förut nämnts, skall enligt de sakkunnigas, av mig härutinnan biträdda förslag vid bestämmandet av det antal hästar, som för olika officersgrupper skola redan i fred finnas tillgängliga, tillämpas den grundsatsen, att för varje officer skall finnas att tillgå det antal hästar,

som kräves på grund av hans krigstjänstgöring. På grund av vissa upplysningar, som jag i anledning av generalstabschefens uttalande inhämtat, anser jag mig kunna antaga, att det av de sakkunniga för generalstabens officerare beräknade hästantalet motsvarar vad som kräves, för att dessa skola under krigstjänstgöring bliva på ett tillfredsställande sätt beridna. Att, såsom chefen för generalstaben synes vilja göra gällande, beräkna hästantalet med hänsyn till under krig inträffande förluster, befordringar och dylikt, skulle innebära införandet av en helt ny princip i fråga om hästhållningen i fred.

Mot de sakkunnigas förslag, att officer vid generalstaben skall, ehuru beriden endast å en häst, själv anskaffa denna, har jag icke något att erinra.

Enligt de sakkunnigas mening borde de vid generalstabens huvudstation uppställda 24 reservhästarna kunna, i den mån de icke erfordrades för generalstabens fredsbehov, tagas i anspråk för att göra personal vid intendenturstaben samt å arméförvaltningens intendentsdepartement och sjukvårdsstyrelse beriden ävensom för ridundervisning åt generalstabens aspiranter och åt intendentsaspiranter. Ur principiell synpunkt har jag visserligen icke något att häremot erinra, men jag anser mig böra framhålla, att antalet reservhästar enligt min mening är allt för ringa, för att det skall kunna tagas i anspråk för samtliga de ändamål, de sakkunniga ifrågasatt. Man får nämligen icke lämna ur sikte, att huvudändamålet med dessa hästar är, att de skola utgöra en reserv för generalstabsofficerarna, då deras tjänstehästar av en eller annan anledning icke äro tjänstbara. Jag håller därför före, att man åtminstone tillsvidare, till dess erfarenhet härutinnan vunnits, bör begränsa sig till hästarnas användning för generalstabsaspiranternas ridundervisning.

Vid bifall till det föreliggande förslaget skulle efter genomförd härordning för generalstaben komma att finnas 55 tjänstehästar och 41 stambästar.

Enligt 1914 års härordning skall chefen för artilleristaben, vilken förut varit officer på stat vid något artilleritruppförband, uppföras å staten för artilleristaben med fasta avlöningsförmåner, motsvarande majors. Beträffande hans beridenhet gjorde riksdagen icke något särskilt uttalande, och torde man vara berättigad antaga, att han skulle göras beriden på samma sätt som artilleriets regementsofficerare.

**Artilleri-
staben.**
1914 års
härordning.

De sakkunnigas
förelägg.

De sakkunniga hava ansett, att chefen för artilleristaben, likasom regementsofficerarna av artilleriet, med vilka han vore likställd, icke hade permanent behov av mer än en häst.

Myndig-
heternas
yttranden.

Generalfälttygmästaren har framhållit, att chefen för artilleristaben hittills varit beordrad till krigstjänstgöring vid kvarter med skyldighet att vid inställelsen medföra två anskaffade egna tjänstehästar. Med all sannolikhet komme han även för framtiden att beordras till sådan krigstjänstgöring och syntes därför, i likhet med till motsvarande krigstjänstgöring beordrade generalstabsofficerare, hava behov av två hästar.

I detta sammanhang har *generalfälttygmästaren* ansett sig böra beröra frågan angående hästhållningen för artilleristabens officerare. För närvarande vore ifrågavarande officerare beridna på stambästar från de regementen, de tillhörde, och dessa hästar uppställdes, sköttes och utfodrades vid Svea artilleriregemente. Detta vållade ombyte av hästar, då officerare beordrades till och ur staben, varförutom, sedan Svea artilleriregementes kasernetablissemang flyttats till Järvafältet, hästarna ej längre lämpligen borde uppställas så långt från artilleristabens tjänstgöringsstation. Efter genomförd härordning komme antalet artilleristabsofficerare — chefen ej medräknad — att bliva nio. Av dessa vore sex ej i behov av hästar för deras krigstjänstgöring, under det att de återstående tre, i likhet med en del generalstabsofficerare, vore i behov av två hästar vardera. Under fredstjänstgöring borde var och en av artilleristabens officerare, i likhet med fält- och positionsartilleriets övriga officerare, vara beriden på en häst. För att fylla detta behov borde artilleristaben under fredstjänstgöring disponera de tre stambästar, som vore avsedda såsom andra häst vid mobilisering för chefen för artilleristaben, chefen för artilleri- och ingenjörhögskolan och fälttygmästaren, varförutom en häst från varje fältartilleriregemente borde uppställas i huvudstaden, för att såväl under freds- som krigstjänstgöring disponeras av artilleristaben.

Departements-
chefen.

Att chefen för artilleristaben är i behov av två hästar, synes mig uppenbart. För honom bör därför, likasom för fältartilleriets regementsofficerare, med vilka han är likställd, beräknas en tjänstehäst och en stambäst.

Vad *generalfälttygmästaren* anfört beträffande hästhållningen för artilleristabens officerare, synes mig vara värt beaktande. Då emellertid denna fråga kan ordnas utan någon ökning av hästantalet, torde det icke vara nödigt att nu upptaga densamma till avgörande i vidare mån,

än att man tillser, att nödigt stallutrymme för dessa officerares hästar finnes att tillgå, då Svea artilleriregementes kasernetablissemang inom en nära framtid förflyttas till Järvafältet. Till denna fråga återkommer jag längre fram i annat sammanhang.

Enligt för närvarande gällande stater åtnjuter kommandanten i Boden ersättning för två tjänstehästar och vardera av kommandanterna i Stockholm och å Karlsborg samt en adjutant vid varje av dessa tre kommandantskap ersättning för en tjänstehäst. Härutinnan har icke någon ändring vidtagits genom 1914 års härordning.

Kommandantsstaten.
1914 års
härordning.

De sakkunniga hava ansett, att kommandanten i Boden, såsom i det väsentliga likställd med arméfördelningschef, borde vara beriden å två hästar. Kommandanterna i Stockholm och å Karlsborg däremot vore ej i behov av mer än en häst vardera, men med hänsyn därtill, att ifrågavarande personer, som i allmänhet torde komma att vara mera till åren komna, sannolikt önskade själva anskaffa för dem fullt lämpliga hästar eller bibehålla redan innehavda tjänstehästar, borde hästgottgörelse för dem i stat upptagas. Adjutanterna hos de tre kommandanterna borde en var göras beridna å en häst.

De sakkunnigas
förslag.

Kommandanten i Boden har erinrat därom, att Kungl. Maj:t genom brev den 7 april 1911 medgivit, att den vid kommandantskapet i Boden beordrade adjutanten av artilleriet finge göras beriden å stamhäst vid Norrlands artilleriregementes därvarande division. Då några ändrade tjänstgöringsförhållanden för bemälda adjutant icke inträffat, vore det en oavvislig nödvändighet, att denne jämväl framdeles gjordes beriden å en häst.

Myndigheternas
yttranden.

Mot de sakkunnigas förslag i förevarande hänseende har jag icke någon erinran att framställa. Vid kommandantsstaten skulle alltså komma att finnas 3 tjänstehästar och 4 stamhästar.

Departements-
chefen.

Med anledning av vad kommandanten i Boden anført, torde böra framhållas, att sedan genom 1914 års härordning jämväl fästningsartilleriet fått sig tilldelat visst antal stamhästar, den vid kommandantskapet beordrade adjutanten av artilleriet bör göras beriden å stamhäst vid det truppförband, han tillhör.

Enligt de för närvarande gällande stater åtnjuta cheferna för krigshögskolan, ridskolan samt krigsskolan ersättning för två tjänstehästar samt chefen för skjutskolan för infanteriet och kavalleriet ävensom adjutanten vid krigsskolan ersättning för en tjänstehäst. Chefen för

**Undervisnings-
verken.**
1914 års
härordning.

artilleri- och ingenjörhögskolan uppbär avlöning för innehavande tjänst vid truppförband men skall enligt 1914 års härordning uppföras å skolans stat med fasta avlöningsförmåner, motsvarande majors avlöning. Beträffande ifrågavarande officerares beridenhet gjorde 1914 års senare riksdag intet annat uttalande än att »cheferna för vissa skolor» fortfarande borde vara skyldiga att mot gottgörelse göra sig beridna å egna tjänstehästar.

De sakkunnigas
förslag.

De sakkunniga hava ansett, att vid undervisningsverken kraven på beridenheten stälde sig ganska olika. Chefen för krigshögskolan, vilkens tjänstgöring i mångt och mycket vore jämförlig med regementschefernas och som i regel torde förflyttas till dylik beställning, borde vara beriden å två hästar. Chefen för artilleri- och ingenjörhögskolan syntes däremot av skäl, som förut anförts angående chefen för artilleristaben, icke behöva vara beriden å mer än en häst. För den ur kavalleristisk synpunkt särdeles krävande post, som beklädes av chefen för ridskolan, föreläge ett givet behov av minst två hästar. Chefen för infanteriskjutskolan, närmast likställd med regementsofficer av infanteriet, borde liksom dylik vara beriden å en häst. Av samma skäl, som ovan anförts beträffande chefen för krigshögskolan, borde krigsskolans chef disponera två hästar, varjämte en häst borde beräknas för adjutanten vid denna skola.

Myndigheternas
yttranden.

Av enahanda skäl, som anförts beträffande chefen för artilleristaben, har *generalfälttygmästaren* ansett, att chefen för artilleri- och ingenjörhögskolan bör vara beriden å två hästar.

Chefen för andra arméfördelningen har framhållit, att de sakkunniga icke ådagalagt, varför cheferna för artilleri- och ingenjörhögskolan samt infanteriskjutskolan skulle vara mindre i behov av två hästar än chefen för krigshögskolan. Dessa tre chefer syntes i berörda avseende böra vara likställda och i behov av två tjänstehästar.

Departementets
chefen.

Mot vad de sakkunniga i förevarande hänseende föreslagit, har jag icke någon annan erinran att framställa, än att chefen för artilleri- och ingenjörhögskolan, såsom närmast likställd med regementsofficerare vid fältartilleriet, bör göras beriden å två hästar, därav en tjänstehäst och en stambäst. Vid undervisningsverken skulle följaktligen komma att finnas 4 tjänstehästar och 6 stambästar.

Remonterings-
styrelsen.

Chefen för monteringsstyrelsen är för närvarande beriden å två egna tjänstehästar. I fråga om dennes beridenhet uttalade 1914 års senare

riksdag endast, att han fortfarande borde vara skyldig att göra sig beriden å egna tjänstehästar.

De sakkunniga hava ansett, att chefen för remonteringsstyrelsen såsom likställd med regementsofficer vid kavalleriet bör vara beriden å två hästar.

De sakkunnigas förslag.

Chefen för första arméfördelningen har funnit chefen för remonteringsstyrelsen icke böra tilldelas tjänstehästar, och *chefen för andra arméfördelningen* har ansett honom icke vara i behov av mer än en tjänstehäst, vilken lämpligen borde vara hans egen.

Myndigheternas yttranden.

Med hänsyn till chefens för remonteringsstyrelsen åligganden såväl i krig som i fred anser jag honom icke vara i behov av mer än en häst. Då till chef för remonteringsstyrelsen utses officer av kavalleriet, vilken såsom sådan redan innehar en egen tjänstehäst, synes den för honom avsedda hästen lämpligen böra upptagas såsom tjänstehäst.

Departementets chefen.

3. Hästskötarfrågan.

I likhet med civilkommissionen och tredje försvarsberedningen hava de sakkunniga ansett, att hästskötarfrågan måste erhålla en snar lösning. Med hänsyn till såväl statens och den enskildes ekonomiska intressen som de disciplinära olägenheterna av civila hästskötares vistande inom kasernerna, syntes annan utväg ej föreligga, än att staten helt övertog skötseln av officershästarna. Att så borde ske beträffande de för officerarna avsedda stamhästarna vore uppenbart, och frågan kunde endast röra sig om de av officerarna själva anskaffade tjänstehästarna.

De sakkunnigas förslag.

Det huvudsakliga skäl, som förut åberopats mot att staten skulle övertaga skötseln av officerarnas hästar, hade varit, att dessa utgjorde enskild egendom och att alltså personal ur truppen icke borde få taga befattning med deras vård. Utan att bestrida officerarnas äganderätt till sina tjänstehästar ville dock de sakkunniga framhålla, att denna äganderätt vore synnerligen begränsad, då hästen utan någon som helst inskränkning disponerades för ett statens ändamål. Den å tjänstehäst beridne kunde nämligen beordras till all slags tjänst å densamma, och hans äganderätt till hästen uteslöte icke statens rätt att fordra hästens användning i tjänst av vad natur den vara månde utan skyldighet att ersätta skada eller förlust i tjänsten. Härtill komme, att tjänstehäst skulle godkännas av vederbörande chef och kunde av honom kasseras utan ägarens hörande. Det vore tydligt, att tjänste-

hästarna, om än enskild egendom, vore på särdeles bindande villkor ställda till statens förfogande. Denna statens förfoganderätt över officerarnas tjänstehästar vore vida större än exempelvis över de lejda hästarna, som dock sköttes av militärt manskap.

Talande skäl kunde alltså redan nu anföras för statens övertagande av tjänstehästarnas skötsel. Ägarens dispositionsrätt över desamma vore under nuvarande förhållanden — med frånseende av rätten att utan annan inskränkning än tjänstens krav använda dem i tävlingar, varvid han själv stode risken — endast att finna i hans rättighet att självständigt försälja hästen. Härvid borde dock erinras, att vederbörande, som efter försäljning eller annan avgång av hästen åtnjöte stadgad vakanstid, vore ovillkorligen skyldig att, då så påfordrades, hålla sig reglementsenligt beriden.

Det syntes därför de sakkunniga, som om även under nuvarande förhållanden betänkligheterna mot statens övertagande av skötseln av tjänstehästarna borde helt försvinna, därest stadgande meddelades, att för tjänstehästs försäljning erfordrades vederbörligt medgivande. Då därtill komme, att, enligt de sakkunnigas förslag, staten skulle tillhandahålla en stambäst vid sidan av tjänstehästen, och olika tillvägagångssätt i fråga om dessa hästars skötsel endast skulle föranleda olägenheter av många slag, ansåge de sakkunniga sig böra föreslå, att *staten övertog skötseln av tjänstehästarna och att i sammanhang härmed föreskrift meddelades därom, att tjänstehäst icke finge av ägaren avyttras, med mindre vederbörande myndighet, som hade att godkänna hästen, lämnat sitt medgivande till försäljningen.*

De sakkunniga hade jämväl till prövning upptagit frågan, huruvida statsverkets övertagande av officershästarnas skötsel kunde ske utan ökade kostnader. Av verkställd utredning hade framgått, att skötseln av tjänste- och stambästar, som komme att uppställas i truppförbandens stall, borde kunna ombesörjas av truppförbandens personal, utan att denna behövde ökas eller menligt inflytande å annan utbildning befaras. Större svårigheter mötte att på ett tillfredsställande sätt ordna hästskötseln vid generalstabens nuvarande stall i Stockholm, vilket borde av staten inlösas. Emellertid syntes för detta ändamål kunna från beridet truppförband i huvudstaden avdelas en kommendering av erforderligt antal underbefäl och icke vapenföra hästskötare, eller med andra ord hästskötseln därstädes anordnas efter huvudsakligen samma grunder som för närvarande vid ridskolan. Visserligen hade icke förbisetts de härmed sammanhängande olägenheterna, att hästskötarna sannolikt varje halvår måste ombytas, samt att de i regel icke torde

vara ridkunniga, men syntes dessa olägenheter delvis kunna motvägas genom kommendering av vapenför menig att tjänstgöra, då officer, som eljest hade sina hästar uppställda i ifrågavarande stall, kommenderades att beriden tjänstgöra utom huvudstaden. Om någon del av den för närvarande vid stallet anställda personalen komme att övergå i kronans tjänst, torde dessutom tillsvidare stalltjänsten i motsvarande mån komma att uppehållas av denna personal.

Mot de sakkunnigas förslag, att staten skulle övertaga skötseln av tjänstehästarna, har *chefen för generalstaben* förklarat sig icke hava något att erinra. Däremot kunde han ej gilla förslaget, att tjänstehäst icke skulle av ägaren kunna avyttras, med mindre vederbörande myndigheter, som hade att godkänna hästen, lämnade sitt medgivande till försäljningen. Genom att fråntaga officerarna deras rättighet att självständigt försälja sina hästar, förminskade man även i hög grad möjligheterna för dem att anskaffa goda hästar, vilket måste bliva menligt för deras tjänstbarhet. Bibehölles bestämmelsen, att vederbörande, som efter försäljning eller annan avgång av häst åtnjöte stadgad vakanstid, vore ovillkorligen skyldig att, då så påfordrades, hålla sig reglementsenligt beriden, föreläge ingen fara, att statens intressen icke skulle bliva fullt tillgodosedda.

Myndig-
heternas
yttranden.

Statens övertagande av skötseln utav generalstabsofficerarnas tjänstehästar vore icke såsom vid truppförbanden en uteslutande hästskötarfråga. Vid generalstaben tillkomme nämligen även stalllets ledning, förvaltning m. m. Härför kunde och borde icke någon av generalstabens personal tagas i anspråk. Ej heller syntes det vara förenat med en rationell hästvård m. m. att låta dessa uppgifter övertagas av något i huvudstaden förlagt regemente, vilket utöver själva hästvården icke skulle hava något att skaffa med generalstabens hästar. För ifrågavarande ändamål måste alltså särskild personal ställas till chefens för generalstaben förfogande. En rationell ledning av ett stall på över 70 hästar skulle givetvis kräva, förutom hästskötare, en officer såsom stallföreståndare (stallofficer) samt ett visst antal underbefäl. Såväl officern som underbefälet borde under flera år vara fast placerade vid stallet. Officern borde, förutom stalllets ledning, förvaltning m. m., även eventuellt handhava generalstabsaspiranternas ridutbildning. Underbefälen vore nödvändiga dels för hästskötarnas utbildning i hästskötsel och hästvård, dels för övervakande av fodring, rykt, persedelvård, stallvård, stallvakternas tjänstgöring m. m., dels slutligen såsom uppboordsmän under stallföreståndaren för utlämnat furage, persedlar m. m.,

allt i huvudsaklig överensstämmelse med förhållandena vid truppförbanden.

Statens övertagande av skötseln av generalstabsofficerarnas tjänstehästar krävde sålunda ganska omfattande åtgärder, vilka icke blivit av de sakkunniga närmare utredda. Chefen för generalstaben hade med det ovan sagda blott velat beröra de allra viktigaste synpunkterna. Långt mer omfattande syntes denna fråga bliva, om i generalstabens nuvarande stalletablissemang — efter en eventuell inlösen av kronan och utvidgning — skulle, såsom de sakkunniga föresloge, komma att uppställas tjänstehästar tillhörande andra än generalstabsofficerare. En sådan anordning ansåge generalstabschefen mindre lämplig, då exempelvis till Stockholm förlagd arméfördelningsstabs eller kavalleriinspektionens hästar lämpligast kunde uppställas vid något truppförband i huvudstaden. Icke minst ur ordningens och disciplinens synpunkt måste emellertid med ett ökat hästantal en ökning av stallbefälet ske. Innan slutliga bestämmelser rörande ledningen m. m. av generalstabens stalletablissemang bleve utfärdade, måste således en noggrann och allsidig utredning av denna fråga med nödvändighet utföras. Härvid borde särskilt hästskötarfrågan beaktas. De sakkunnigas förslag skulle medföra täta, för hästarnas skötsel och vård m. m. synnerligen ofördelaktiga, och därmed även indirekt mycket dyrbara ombyten av hästskötare. Dessa hästskötare vore ej ridkunniga och kunde således endast tagas i anspråk för uppgifter i stallet, som icke krävde ridkunnighet.

De sakkunniga hade tänkt sig möjligheten av, att någon del av den för närvarande vid stallet anställda personalen skulle komma att övergå i kronans tjänst. Ur billighetens synpunkt torde väl ett dylikt medgivande för all vid generalstabens stall anställd personal vara själfallet, såframt icke staten på annat sätt kunde omhändertaga denna personal. Ur hästvårdens synpunkt vore det emellertid nödvändigt, att ridkunnig och för längre tid anställd personal funnes vid stallet. Skulle förutom stallofficern och underbefälet endast värnpliktiga, ej ridkunniga hästskötare där tjänstgöra, vore därför anställandet av ridkunnig personal en nödvändighet icke blott för tillfället utan allt framgent. Då den vid generalstabens stall för närvarande anställda personalen besatte den ridkunnighet, som för hästvård m. m. kunde anses erforderlig, torde denna personal i första hand vara berättigad att träda i kronans tjänst. Härigenom skulle vid generalstabens stall komma att finnas såväl civila — i kronans tjänst stående — som militära hästskötare. I detta avseende skulle således förhållandena komma att gestalta sig såsom

exempelvis vid ridskolan, till vilken de sakkunniga för övrigt hänvisade.

Jämväl *cheferna för första, andra och tredje arméfördelningarna* samt *kommendanten i Boden* hava framhållit, att hästskötarfrågans lösning kunde vinnas utan det föreslagna villkoret om tillstånd att sälja tjänstehäst, då dessa båda frågor icke alls syntes stå i något beroende av varandra.

Chefen för första arméfördelningen har därjämte framhållit, att det vid ordnandet av hästskötarfrågan måste tillses, att fullt ridkunnigt och hästvan personal disponerades för ifrågavarande tjänst. De särskilda i arméfördelningsstaberna ofta återkommande resorna och förflyttningarna, varunder hästskötarna ofta måste helt överlämnas åt sig själva, ställde stora krav på dessa hästskötare.

Tanken att ombestyra vården av hästarna i generalstabens stall med icke vapenföra har *chefen för tredje arméfördelningen* ansett vara ett farligt experiment. Förhållandena vid detta stall kunde ej jämföras med förhållandena vid ridskolan, där officerarna på grund av skolans natur och uppgift själva så gott som hela dagen uppehölle sig vid hästarna och kunde ägna dem vård och översikt, något som för generalstabsofficerarna, som hade sin verksamhet långt borta och endast en kort stund på dagen kunde få se sina hästar, vore en omöjlighet. Behovet av ridkunnigt folk vid stallen, som vid tjänstledighet, vederbörandes kommendering oberidna o. s. v. kunde motionsrida hästarna, kvarstode därjämte alltid.

I sammanhang med lösandet av frågan om hästskötarna för de i generalstabens stall uppställda hästar borde det enligt *chefens för fjärde arméfördelningen* förmenande länge kända behovet av en särskild »ordonnansavdelning» i huvudstaden förverkligas. I denna avdelning, vilken under en särskild chef (underlöjtnant i armén) borde lyda under en regementschef i huvudstaden, skulle ingå uttjänt manskap ur beridet truppslag jämte förutvarande vid generalstabens stalltablissement anställd personal. Detta bleve sålunda en motsvarighet till »civilanställning», ehuru med militärtjänstgöring men med de friheter i fråga om bostad m. m., som nu vore medgivna den vid generalstabens stall anställda personalen. Större delen av de nu utgående ordonnanserna inom huvudstaden skulle därvid utgöras från denna nybildade kår, vilken skulle åstadkomma en betydande lättnad för de med extra kommenderingar så över hövan betungade Stockholmsregementena, i all synnerhet när dessa utflyttats till Järvafältet. En sådan anordning

skulle säkerligen kunna åstadkommas utan överskridande av det nu beviljade anslaget. Vid mobilisering skulle ifrågavarande officerares i ordonnansavdelningen ingående hästskötare fortfarande tjänstgöra såsom sådana, vilket särskilt för de högre officerarna, som icke själva kunde ägna sina hästar erforderlig tillsyn, vore av stor och påtaglig fördel.

Departements-
chefen.

Mot statens övertagande av skötseln av samtliga officershästar har jag givetvis icke något att erinra. Genom en dylik anordning komma de med det nuvarande hästskötarsystemet förbundna stora olägenheterna att försvinna till båtnad för ordning och disciplin inom kasernetablissemangen. För att ernå dessa fördelar anser jag, oaktat de av myndigheterna anförda betänkligheterna mot förbud för officeren att utan vederbörligt medgivande avyttra sin tjänstehäst, möjligt att biträda de sakkunnigas förslag jämväl i denna del.

Att staten icke kan utan ökade kostnader övertaga officershästarnas skötsel, synes mig uppenbart, även om jag för närvarande icke kan närmare yttra mig angående dessa kostnaders belopp. Frågan härom synes mig nämligen icke vara tillräckligt utredd. I den mån hästarna uppställas i beridet truppförbands stall, torde några ökade kostnader dock icke behöva uppstå, då hästarnas skötsel kan ombesörjas av den nuvarande personalen. Däremot torde vid infanteriregementena en personalökning näppeligen kunna undvikas. Att, såsom de sakkunniga tänkt sig, överlämna skötseln av ett 30-tal hästar åt till hästskötare uttagen personal, går tydligen icke utan vidare för sig. För handhavande av hästskötarnas utbildning i hästskötsel och hästvård samt för övervakande av fodring, rykt, persedelvård m. m. måste någon förman finnas. Redan nu finnes vid de flesta regementen en av vederbörande officerare anställd och avlönad stallförman, som utövar uppsikt över stallet och handhaver hästskötarnas utbildning. Då något i hästskötsel och hästvård kunnigt underbefäl endast undantagsvis torde vara att påräkna och i varje fall icke är för ändamålet i vederbörande stat beräknat, torde det bliva nödigt att på det ena eller andra sättet sörja för detta behövs tillgodoseende.

Att, såsom de sakkunniga föreslagit, överlämna hästskötseln vid generalstabens stall åt en från beridet truppförband i huvudstaden avdelad kommendering av erforderligt antal underbefäl och icke vapenföra hästskötare, kan jag däremot icke tillstyrka. Frånsett den omständigheten, att antalet underbefäl vid de beridna truppförbanden icke är

större, än som erfordras för tjänsten därstädes, skulle, såsom myndigheterna jämväl framhållit, en tillfredsställande hästskötsel icke kunna på detta sätt åstadkommas. För ombesörjande av hästsköteln vid ifrågavarande stall, som enligt de sakkunnigas förslag skulle inrymma 118 spiltor och enligt det av mig förordade 130, måste otvivelaktigt särskild personal avses. I vilken omfattning sådan personal bör anställas och huru saken i övrigt skall på lämpligaste och för statsverket billigaste sätt kunna ordnas, bör givetvis göras till föremål för en ingående undersökning. Därvid synes mig det av chefen för fjärde arméfördelningen framställda förslaget, såsom ur åtskilliga synpunkter beaktansvärt, även böra tagas under omprövning. Att den vid generalstabens stall för närvarande anställda personalen bör, så långt förhållandena det medgiva, beredas tillfälle att övergå i kronans tjänst, synes mig självfallet.

Även om det således kan med säkerhet förutses, att statens övertagande av officershästarnas skötsel kommer att medföra en del kostnader, torde dock dessa icke komma att uppgå till så stort belopp, att de i någon mån böra lägga hinder i vägen för frågans lösning i övrigt enligt de sakkunnigas förslag.

4. Mundering, stallrum och utfodring m. m.

De sakkunniga hava härefter till behandling upptagit frågan angående storleken av det lönetillägg, som bör utgå för hållande av egen tjänstehäst, samt hava därvid anført följande.

De sakkunnigas förslag.

Såsom förut framhållits, vore lönetillägget för tjänstehästar avsett att innebära gottgörelse för den på egen tjänstehäst beridne officers skyldighet att icke blott remontera utan även att hålla sig med hästmundering och hästutredningspersedlar, stallrum, hästskötare m. m. Då tjänstehästen helt och hållet stode till statens förfogande, vore det endast en enkel billighetskänsla, som krävde, att lönetillägget skulle till fullo täcka prestationernas värde. Att så dock icke numera vore förhållandet, vore så allmänt känt, att det icke behövde närmare utvecklas. Skulle alltså det nuvarande systemet bibehållas, vore det nödvändigt, att den mot nämnda prestationer svarande ersättningen i icke oväsentlig mån höjdes.

Då det emellertid uppenbarligen måste ställa sig för staten vida billigare att tillhandahålla mundering, hästutredningspersedlar, stallrum

och utfodring in natura än att lämna den enskilde löntagaren fullt tillräcklig ersättning för de kostnader, som ådroges honom, om han skulle ombesörja underhållet av sin tjänstehäst, så visade detta, att det nuvarande systemet måste bli ekonomiskt ofördelaktigt för staten, ifall det icke fortfarande såsom hittills skulle vara ekonomiskt ofördelaktigt för den enskilde.

Redan detta skäl ansåge de sakkunniga tala för, att tillhandahållandet av mundering, stallrum, skoning och sjukvård m. m. övertoges av staten mot minskning av lönetillägget i däremot svarande grad. Vidkommande särskilt munderingen talade ännu ett annat skäl härför. Då nämligen staten otvivelaktigt borde bekosta munderingarna för de stamhästar, som tillhandahölles officerarna, skulle det leda allenast till förväxlingar och ofrivilliga missbruk, i fall officerarna själva skulle hålla munderingarna för tjänstehästen.

Vad beträffade utfodringen av officershästarna, vore redan föreskrivet, att om tjänstehäst insattes å kronans stall, officeren skulle vara skyldig att mot avstående av furageersättningen låta hästen utfodras in natura. Då numera i de allra flesta fall officershästarna hade stallrum vid vederbörande truppförband, samt enligt de sakkunnigas förslag så för framtiden alltid borde bli förhållandet, vore det en följd redan av nu gällande bestämmelser, att staten helt och hållet övertog utfodringen av tjänstehästarna mot indragning av furageersättningen.

De sakkunniga funne sig alltså böra föreslå, att staten *hädanefter mot minskning av lönetillägget och indragning av furageersättningen för tjänstehäst övertog anskaffning och underhåll av tjänstehästarnas munderingar samt tillhandahållande in natura av stallrum, furage, vatten, ljus, veterinärvård och skoning för dem.*

Statsverkets kostnader för anskaffning och underhåll av officerarnas tjänstehästar utgjorde, fortsatte de sakkunniga, för närvarande 765 kronor för häst och år. Enligt 1914 års härordning skulle antalet tjänstehästar komma att uppgå till 814. Totalsumman av statens bidrag till officerarnas hästhållning komme alltså att efter denna härordnings genomförande belöpa sig till 622,710 kronor om året.

Om härmed skulle kunna jämföras motsvarande kostnader enligt de sakkunnigas förslag, måste man till en början undersöka, med vilket belopp lönetillägget skäligen borde utgå, under förutsättning att staten direkt ombesörjde hästarnas utfodring, skötsel och uppstallande samt anskaffade mundering, och att alltså lönetillägget hädanefter komme att avse allenast bidrag till remonteringen.

Till grund för denna undersökning hade lagts en inom 1914 års generalskommission verkställd utredning rörande kostnaderna för inköp, transporter och underhåll m. m. av en remont, intill dess han blivit så inriden och exercisvan, att han kunde tagas i anspråk för verklig trupp-tjänstgöring. Om remontens inköpspris beräknades till 850 kronor, skulle han vid fem års ålder och fullt inriden representera ett värde av 1,759 kronor 50 öre. Härvid hade dock varken spiltkostnader eller riskpremier tagits i beräkning. Tillämpade man resultatet av denna utredning vid undersökningen av värdet å en fullt dresserad officershäst vid fem års ålder, måste man emellertid korrigera inköpspriset till större överensstämmelse med det verkliga. Det torde nämligen kunna tagas för givet, att genomsnittspriset å de remonter, vilka inköptes för att användas såsom officerares tjänstehästar, betydligt överstege 850 kronor. Maximipriset för remont, som inköptes av remonteringsstyrelsen, vore för närvarande 1,200 kronor, och lägre pris torde endast mycket undantagsvis en till officershäst avsedd remont betinga. Ovannämnda värde av 1,759 kronor 50 öre borde alltså enligt de sakkunnigas mening ökas med 350 kronor för att motsvara det värde, som en femårig, fullt dresserad officershäst kunde anses i medeltal äga, och man hade då nått till ett belopp av i runt tal 2,100 kronor.

Den tid, under vilken en dylik häst vore fullt tjänstduglig, ansåge de sakkunniga icke kunna beräknas till mer än i genomsnitt nio år. Tjänstetiden för stambästarna vore visserligen i medeltal elva år, men då större fordringar måste ställas å konditionen hos en officershäst än hos en häst i nummer, samt i regeln officershästarna något hastigare förbrukades än stambästarna, vore nämnda tid av nio år för en officershästs tjänstbarhet icke för lågt beräknad. Till grund för generalskommissionens kalkyler hade till och med lagts antagandet, att en officershäst icke skulle vara fullt tjänstduglig längre än åtta år, men denna tid ansåge de sakkunniga vara väl knappt tillmätt. Sannolikt finge man å andra sidan förutsätta, att det pris, för vilket en utrangerad officershäst kunde försäljas, överstege det belopp av 100 kronor, som antagits vara medelvärdet av en utrangerad stambäst. Ökades detta värde för officershästarna med 300 kronor, uppstode såsom resultat av undersökningen, att det belopp, som en officer, vilken vore skyldig hålla egen tjänstehäst, måste för behövlig remontering förränta och amortera under loppet av nio år, utgjorde i medeltal 1,800 kronor.

För amortering och förräntning av detta kapital erfordrades ett årligt tillskott av omkring 250 kronor. Med en nioårig amorteringstid

och en räntefot av 6 % motsvarade denna annuitet i själva verket ett kapital av 1,755 kronor 69 öre.

De sakkunniga funne sig därför böra föreslå, att lönestället för tjänstehäst bestämdes till 250 kronor om året.

Vid bifall till de sakkunnigas förslag i övrigt komme antalet egna tjänstehästar vid armén att utgöra 354, vadan alltså totalsumman av lönestället skulle uppgå till 88,500 kronor. Härtill borde läggas dels kostnaderna för utfodring, hästutredning, belysning och vatten i stallarna samt sjukvård för tjänstehästarna, vilka kostnader beräknats utgöra 424 kronor 50 öre för häst och år eller alltså sammanlagt 150,273 kronor, dels ock kostnaderna för remontering och underhåll av de för officerarna avsedda stamhästarna, vilkas antal angivits till 441 och som av de sakkunniga beräknats kräva en kostnad av 240,604 kronor 50 öre om året. Sammanlagt skulle alltså statsverkets kostnader för officershästarna enligt de sakkunnigas förslag uppgå till 479,377 kronor 50 öre. Detta innebure således en kostnadsminskning av 143,332 kronor 50 öre om året.

Myndig-
heternas
yttranden.

Chefen för generalstaben har ansett, att det av de sakkunniga till 250 kronor beräknade lönestället borde ökas till 300 kronor, alldenstund de sakkunniga icke beräknat premie — i medeltal sannolikt inemot 50 kronor — för den försäkring, som vore nödvändig för att säkerställa officern mot alltför stora förluster i händelse av olycksfall.

Vidare har *inspektören för kavalleriet* anført, att även om regeln borde vara, att officer hade sina hästar uppställda i kronans stall, det dock icke syntes böra vara officer förvägrat att hålla eget stall och där hava även den av honom tillhandahållna hästen uppställd. Officern skulle i så fall givetvis förlora all rätt till ersättning för stallrum, ljus och vatten, men syntes dock böra kunna medgivas kontant rationsersättning efter gällande rationspris.

Jämväl *generalfälttygmästaren* har framhållit önskvärdheten av, att regementsofficer finge hava häst uppställd utom kronans stall och därvid åtnjuta ration kontant.

Chefen för sjätte arméfördelningen har gjort den erinran mot de sakkunnigas förslag, att officer, som vore beriden å en egen tjänstehäst, borde äga rättighet att, mot åtnjutande av fastställd ersättning, själv övertaga anskaffning och underhåll av såväl den egna tjänstehästens som den eventuellt honom tilldelade stamhästens mundering.

Generalfältläkaren har ansett sig böra framhålla, att fastän de större fordringar, som måste ställas på hästar, avsedda att tagas i an-

språk av officerare i jämförelse med av manskapet använda, med skäl kunde antagas medföra hastigare förbrukning av hästmaterialet och i följd därav ökat krav på annat anslag, detta förhållande likväl icke i nämnvärd grad behövde inverka på kostnaden för deras veterinärvård, varför det här för avsedda anslaget i detta avseende torde kunna beräknas enligt hittills för stamhäst gällande grunder. I denna kostnad finge dock icke inbegripas utgifter för anlåtande av veterinär till officerarnes egna tjänstehästar eller dem tilldelade hästar vid de truppförband, där veterinär icke vore anställd. Kostnad för veterinärvård under sistnämnda förhållanden syntes icke kunna på förhand beräknas.

Slutligen har *arméförvaltningen* framhållit, att beträffande officershästs utrustning med hästutrednings- och sadelmunderingspersedlar för statens räkning de årliga underhålls- och omsättningskostnaderna borde beräknas till 50 kronor för varje häst, då dylik hästs utrustning vore dyrbarare och föreslagits fullständigare än andra stamhästars.

Mot de sakkunnigas förslag, att staten skall mot minskning av lönетillägget och indragning av furageersättningen för tjänstehäst övertaga anskaffning och underhåll av tjänstehästarnas munderingar samt tillhandahållande in natura av stallrum, furage, vatten, ljus, veterinärvård och skoning för dem, har jag icke något att erinra. Då det emellertid icke sällan torde inträffa, att officer håller eget stall, synes det, i enlighet med vad inspektören för kavalleriet föreslagit, böra medgivas honom att därstädes uppställa jämväl tjänstehäst mot åtnjutande av furageersättning efter gällande rationspris. Däremot bör han i dylikt fall givetvis avstå från all ersättning för stallrum, ljus och vatten ävensom själv ombesörja hästens skötsel och vård. Att låta officer mot åtnjutande av fastställd ersättning själv ombesörja tjänstehästs och stamhästs mundering, synes mig icke lämpligt.

Departements-
chefen.

I likhet med de sakkunniga anser även jag, att det för tjänstehäst utgående lönетillägget, som hädanefter endast skulle utgöra ersättning för remontering, bör bestämmas till 250 kronor om året.

Såsom ovan nämnts, hava de sakkunniga beräknat kostnaderna för utfodring, hästutredning, belysning och vatten samt sjukvård till 424 kronor 50 öre för häst och år. Härav utgöra 36 kronor 50 öre utgifter för utrednings- och munderingspersedlar. Detta belopp har arméförvaltningen ansett böra höjas till 50 kronor. Då emellertid de för officershästarna avsedda persedlarna, om än dragande högre inköpspris än de för stamhästar i allmänhet avsedda, kunna antagas vara

längre, torde det av de sakkunniga upptagna beloppet få anses vara tillräckligt.

Jag har låtit uppgöra en beräkning av de årliga kostnaderna för anskaffning av hästar för officerare och vederlikar vid armén enligt det av mig förordade förslaget, vilken beräkning torde få biläggas statsrådsprotokollet (Bil. 2). Av denna framgår, att kostnaderna för officerarnas egna tjänstehästar, vilka skulle utgöra 410, komma att belöpa sig till 276,545 kronor och för de för officerare och vederlikar avsedda stamhästarna, vilka skulle utgöra 409, till 223,015 kronor 50 öre. Statsverkets årliga utgifter för officershästarna skulle således uppgå till 499,560 kronor 50 öre. Detta innebär i jämförelse med 1914 års härordning en kostnadsminskning av 123,149 kronor 50 öre eller 20,183 kronor mindre än enligt de sakkunnigas förslag.

5. Beredande av stallutrymme.

De sakkunnigas förslag.

De sakkunniga hava härefter till behandling upptagit frågan angående den tillökning som enligt deras förslag erfordrades i nu tillgängligt och enligt 1914 års härordning ytterligare beräknat stallutrymme. Utgångspunkten för den av de sakkunniga härutinnan verkställda undersökningen hade varit, att beriden personal, som icke tillhörde visst truppförband, skulle så långt möjligt hava tjänstehästar eller tilldelade stamhästar uppställda vid närbeläget beridet truppförband.

Av undersökningen hade framgått, att det vid kavalleriet enligt de sakkunnigas förslag erforderliga antalet spiltor vore något mindre än enligt 1914 års härordning. Förslaget krävde alltså icke något ökat stallutrymme vid detta truppslag. Ej heller beträffande övriga truppslag innebure de sakkunnigas förslag någon sådan ändring i det av 1914 års senare riksdag beslutade hästantalet, att behovet av spiltutrymme ökades.

Vad härefter anginge frågan om beredande av stallplats för hästar, vilka tillhörde eller vore ställda till förfogande för personal, som icke tjänstgjorde vid truppförband, måste i första hand beaktas förhållandena i Stockholm. Det enligt de sakkunnigas förslag för dylik personal därstädes erforderliga antalet hästar utgjorde 118. Det vore tydligt, att plats inom de i Stockholm förlagda beridna truppförbandens stallar

skulle kunna beredas allenast för en ringa del av detta antal hästar. Den lämpligaste utväg för anskaffande av stallutrymme syntes därför vara, att ifall uppgörelse därom kunde träffas, staten inlöste generalstabens stalletablissemang, något som även ur andra synpunkter vore att förorda.

Fråga härom hade redan förut varit föremål för behandling. I underdånig skrivelse den 21 december 1901 hade nämligen dåvarande chefen för generalstaben gjort framställning därom, att kronan skulle såsom sin egendom övertaga generalstabsofficerarnas stalletablissemang med hägnader och alla till detsamma hörande byggnader mot befrielse för nämnda officerare att vidare ansvara för amortering och förräntning av de lån, som av statsmedel bekommits för uppförande av ifrågasvarande etablissemang och varå den då oguldna återstoden utgjorde 73,379 kronor 23 öre, samt mot rättighet för officerarna att fortfarande disponera etablissemang, varvid i avlöningsreglementet för armén bestämd stallhyra skulle av dem erläggas. Därest denna framställning icke skulle kunna bifallas, hade generalstabschefen alternativt hemställt, att kronan måtte inlösa det till etablissemang hörande ridhuset mot avskrivande av den därå belöpande andelen i omförmälda lån, eller 20,843 kronor 2 öre.

Av den i detta ärende förebragta utredningen inhämtades, att den plats, varå etablissemang vore uppförd, utgjorde en del av Norra Djurgården, samt att nyttjanderätt till området upplåtits till generalstaben genom nådig resolution den 1 februari 1886. För stallbyggnadernas uppförande hade generalstabsofficerarna enligt kungl. brev den 25 juni 1886 erhållit ett lån ur den av statskontoret förvaltade s. k. gemensamma fonden å 66,000 kronor samt enligt kungl. brev den 4 maj 1888 ytterligare ett å 25,000 kronor. Dessutom hade generalstaben enligt kungl. brev den 27 januari 1888 tilldelats ett anslag från fjärde huvudtiteln av 10,000 kronor såsom bidrag till etablissemangets fullbordande. Generalstabschefen hade vidare meddelat, att sammanlagda lånebeloppet, 91,000 kronor, amorterades och förräntades årligen med ett belopp av 4,715 kronor, som generalstabsofficerarna sammansköte. Härtill kommo kostnaderna för byggnadernas underhåll, som endast i ringa mån kunnat ersättas genom uthyrning av lediga spiltrum. För täckande av ifrågasvarande utgifter uttaxerades av officerarna 8 kronor i månaden för varje använd spilta. Då motsvarande avgift för officerare, som hade sina hästar uppställda i kronans stall, utgjorde 1 krona 80 öre i månaden för spilta, funne man, att generalstabsofficerarnas ställning uti ifrågasvarande avseende vore synnerligen ogynnsam i jämförelse med andra beridna officerares.

Arméförvaltningens fortifikationsdepartement, som den 28 december 1901 avgivit yttrande över generalstabschefens ifrågavarande framställning, hade funnit densamma synnerligen behjärtansvärd, men då departementet icke disponerade medel för inlösen av hela etablissemang för statens räkning, tillstyrktes allenast det av generalstabschefen alternativt framställda förslaget om inlösen av ridhuset. Kungl. Maj:t hade ock enligt beslut den 13 juni 1902 funnit skäl att bifalla framställningen på sätt arméförvaltningen tillstyrkt. Det till etablissemang hörande ridhuset vore alltså numera kronans egendom, men tillsvidare upplåtet till generalstabsofficerarna m. fl.

Då fråga nu föreläge om inlösen av återstående delar av etablissemang, syntes man, yttra de sakkunniga, kunna ställa sig på samma ståndpunkt, som chefen för generalstaben i hans omförmälda framställning, och alltså utgå från, att lösenbeloppet borde sammanfalla med oguldna återstoden av statslånet. Denna återstod utgjorde den 31 december 1914 37,502 kronor 72 öre. Då ifrågavarande del av etablissemang i uppförande kostat omkring 75,000 kronor, samt detsamma, ehuru numera 28 år förflutit från dess anläggning, likväl fortfarande vore i jämförelsevis gott skick, syntes lösesumman icke kunna anses ur statens synpunkt obillig. I sammanhang härmed borde anmärkas, att principen att såsom lösen för officerskårer tillhöriga byggnader efterskänka oguldna belopp av statslån, som erhållits såsom bidrag till byggnadernas uppförande, vid flera föregående tillfällen tillämpats av Kungl. Maj:t och i särskilda fall godkänts av riksdagen.

Därest generalstabens stall bleve inlöst av kronan, kunde plats därstädes beredas för 90 hästar. För återstående 28 av ovan omförmälda 118 hästar, som vore avsedda för i huvudstaden placerad beriden militär personal, vilken ej tjänstgjorde vid truppförband, syntes utrymme kunna beredas genom erforderlig utvidgning av generalstabens stall.

Om statsverket komme att övertaga generalstabens stall, syntes biligheten kräva, att de skyldigheter, vilka generalstabens officerare iklätt sig gentemot den sedan ett flertal år därstädes anställda personalen, övertoges av kronan.

Att bereda stallplats för hästar, tillhörande officerare utom huvudstaden, vilka ej vore placerade å truppförband, mötte icke heller, enligt de sakkunnigas mening, några nämnvärda svårigheter. Härför erfordrades allenast utvidgning dels av stallarna vid ettdera utav livgrenadjärregementenas etablissemang i Linköping med utrymme för 13 hästar för andra arméfördelningens stab utöver av annan anledning beslutad

sådan utvidgning dels ock av stallutrymmet vid Jämtlands fältjägarregementes etablissemang i Östersund för likaledes 13 hästar för sjätte arméfördelningens stab. Kostnaderna härför torde i likhet med vad som beräknats för stallbyggnader i allmänhet vid armén kunde anslås till 800 kronor för spiltor eller alltså sammanlagt till 20,800 kronor.

I anslutning till vad sålunda anförts, föreslogo de sakkunniga, att för beredande av utrymme åt vissa officerares hästar dels, ifall uppgörelse därom kunde träffas, generalstabens etablissemang i Stockholm inlöstes för statsverkets räkning mot en lösesumma, motsvarande oguldna beloppet av det statslån, generalstabsofficerarna erhållit för etablissemangets uppförande, dels nämnda stall utvidgades med minst 28 spiltor, dels ock stallet vid ettdera av de i Linköping förlagda livgrenadjärregementena ävensom stallet vid Jämtlands fältjägarregementes etablissemang i Östersund utvidgades med 13 spiltor vardera.

Beträffande frågan angående statens inlösande av generalstabsofficerarnas nuvarande stalletablissemang har *chefen för generalstaben*, utan att närmare ingå på denna fråga, vilken vore en ekonomisk angelägenhet mellan staten och generalstabens officerskår, ansett sig böra framhålla, att vid eventuell beräkning av lösesumma för etablissemangets övertagande även andra faktorer måste tagas i betraktande än de av de sakkunniga anförda.

Myndig-
heternas
yttranden.

Vidare har *generalfälttygmästaren* framhållit, att därest generalstabens stall inköptes och utvidgades, plats därstädes borde beredas för av honom föreslaget ökat antal hästar för cheferna för artilleristaben och artilleri- och ingenjörhögskolan samt för hästar åt fälttygmästaren och artilleristabens officerare.

Slutligen har *chefen för första arméfördelningen* framhållit, att vid beräkning av stallutrymme för nämnda arméfördelnings stabs hästar borde beaktas, att frågan om Skånska husarregementets slutliga förläggning vore under utredning, samt att, därest regementet i sin helhet förlades till Hälsingborg, särskilt stallutrymme måste där reserveras för arméfördelningsstabens hästar.

Enligt den av de sakkunniga verkställda utredningen skulle ett genomförande av deras förslag icke vid de särskilda truppslagen medföra något ökat behov av stallutrymme utöver det enligt 1914 års härordning beräknade. Detta är icke heller fallet med det av mig förordade förslaget. För de fyra stamhästar, som skulle tillkomma vid inten-

Departements-
chefen.

denturtrupperna, kan, enligt vad jag inhämtat, erforderligt stallutrymme beredas utan några särskilda kostnader.

För beredande av erforderligt stallutrymme i Stockholm åt hästar, vilka tillhörde eller vore ställda till förfogande för personal, som icke tjänstgjorde vid truppförband, hava de sakkunniga föreslagit, dels att statsverket skulle, därest överenskommelse med vederbörande därom kunde träffas, inlösa generalstabens stalletablissemang mot en lösesumma motsvarande oguldna beloppet av det statslån, generalstabsofficerarna erhållit för etablissemangets uppförande, dels ock att samma stall, där för närvarande plats kunde beredas för 90 hästar, skulle utvidgas med minst 28 spiltor.

Mot förslaget att på angivet sätt inlösa generalstabens stalletablissemang har jag icke något att erinra. I likhet med vad 1911 års riksdag beslutit i fråga om understöd åt officers- och underofficerskårer, vilka åsamkas förlust i avseende å en del dem tillhöriga byggnader å mötesplatser, torde kostnaderna för etablissemangets inlösen lämpligen kunna gäldas från fjärde huvudtitelns allmänna besparingar, vilka därtill lämna tillgång. På grund av de utav mig föreslagna ändringarna i de sakkunnigas förslag bör emellertid stallet utvidgas med 40 spiltor i stället för 28. Ytterligare stallutrymme måste nämligen beredas för en häst åt chefen för artilleristaben, en häst åt chefen för artilleri- och ingenjörhögskolan och en häst åt fälttygmästaren. Därför bör, i anslutning till vad jag förut anført, beräknas nio spiltrum för artilleristabsofficerarnas hästar. Med anledning därav, att chefen för remonteringsstyrelsen enligt förslaget skall hava endast en häst, skulle visserligen en minskning kunna äga rum, men synes detta ej böra ske med hänsyn till lämpligheten av att någon reservplats finnes. Under antagande av en kostnad av 800 kronor för spilta, eller samma belopp, som 1914 års senare riksdag utgått från vid sina beräkningar av kostnaderna för beredande av stallutrymme vid kavalleriet, skulle kostnaderna för stallets utvidgning komma att belöpa sig till 32,000 kronor. Härför torde särskilt anslag framdeles böra av riksdagen begäras i samband med äskande av medel till de av den nya härordningen föranledda byggnadsarbetena vid armén.

Den av de sakkunniga föreslagna utvidgningen av stallen vid ettdera av de båda livgrenadjärregementena samt vid Jämtlands fältjägarregemente finner jag mig böra tillstyrka. Några särskilda medel härför torde icke komma att erfordras, enär kostnaderna lära kunna be-

stridas av de medel för beredande av ökat stallutrymme vid infanteriet, som äskats uti den till innevarande års riksdag avlåtna propositionen (nr 117) angående anvisande av medel till vissa byggnadsföretag vid armén.

Vad slutligen angår den av chefen för första arméfördelningen framställda erinran, är det tydligt, att därest Skånska husarregementet i sin helhet kommer att förläggas till Hälsingborg, erforderligt stallutrymme för fördelningsstabens hästar kommer att beredas vid etablissemangen därstädes.

6. Särskilda bestämmelser.

Vid tillämpningen av de i det föregående angivna grundlinjerna i fråga om ordnandet av hästhållningen för officerare komma givetvis en del reglerande bestämmelser att bli erforderliga. De sakkunniga hava jämväl ansett sig böra till sina huvuddrag angiva innebörden av dessa bestämmelser. Ehuru det torde ankomma på Kungl. Maj:t att meddela de i förevarande hänseende erforderliga föreskrifterna, anser jag mig dock böra för sammanhangets skull här något beröra desamma.

Såsom förut nämnts, hava de sakkunniga ansett, att fänrik vid kavalleriet borde medgivas rätt att själv inköpa och på vissa villkor såsom stamhäst i nummer insätta lämplig häst, som han önskade använda vid ridskolan. Då det, enligt de sakkunnigas förmenande, utan tvivel skulle även i andra fall vara högst önskvärt, att officer, som skulle vara beriden å stamhäst, erhöle rätt att själv anskaffa denna, hava de sakkunniga funnit sig böra föreslå, att officer och vederlike, beriden på stamhäst, må äga rätt att själv, på vissa angivna villkor, anskaffa densamma.

Rätt för officer att själv anskaffa stamhäst.

Då jag finner en dylik anordning ur flera synpunkter synnerligen lämplig, har jag givetvis icke något att erinra mot vad de sakkunniga härutinnan föreslagit.

Departementschefen.

Förslaget, att officer eller vederlike, som göres beriden å stamhäst, skulle äga rätt att själv inköpa och på vissa villkor i nummer insätta häst, hava de sakkunniga ansett kräva bestämmelser om, huru sålunda inköpt häst skall godkännas, värderas och iulösas för statens räkning, ävensom vissa föreskrifter om hästens användning. Godkännandet och värderandet borde verkställas av särskilda kommissioner,

Värderingskommissioner.

en eller flera för varje arméfördelning (kommendantskapet i Boden, militärbefälet på Gottland) jämte därtill lämpligen anslutna personalgrupper, vilka icke tillhörde arméfördelning. Denna kommission, förordnad av vederbörande arméfördelnings- eller likställd chef, syntes böra utgöras av en regementsofficer tillhörande beridet truppslag, en officer från intendenturkåren och en veterinär. Kommissionen borde äga godkänna häst, som fyllde de för stamhäst fastställda fordringarna. Det belopp, varmed sådan häst borde inlösas av staten, ansåge de sakkunniga icke böra sättas högre än till medelinköpspriset för remonter under nästföreliggande år. Sålunda inköpt och av staten inlöst häst borde icke utan vederbörande inköparens medgivande, så länge den vore för sitt ändamål användbar, få till tjänstebruk tilldelas annan person.

Tydligt vore, att truppförband genom dylika inköp möjligen kunde erhålla en oberäknad extra remonter under tiden mellan de ordinarie remontutdelningarna, och att till följd härav övertaliga stamhästar kunde komma att förefinnas, innan reglering skett i samband med nästa remontutdelning. Då emellertid utan allt tvivel avgång i stamhäststyrkan på grund av olycksfall och sjukdom m. m. samtidigt komme att äga rum, skulle den påvisade eventualiteten icke innebära några olägenheter utan snarare tvärtom kunna bliva till fördel för staten.

På grund av vad sålunda anförts, hava de sakkunniga föreslagit, att *för godkännande, värdering och inlösen för statens räkning av häst, som officer eller vederlike inköpt för att insättas i nummer, tillsättas särskilda kommissioner, en eller flera för varje arméfördelning (kommendantskapet i Boden, militärbefälet på Gottland) jämte därtill lämpligen anslutna personalgrupper, vilka icke tillhöra arméfördelning.*

Myndig-
heternas
yttranden.

Inspektören för kavalleriet har ansett det obilligt, att det pris, för vilket staten skulle inlösa en av officer inköpt häst, icke skulle kunna sättas högre än medelinköpspriset för remonter under nästföreliggande år. Även om staten icke ville betala hästen med det verkliga värde, hästen — kanske fullt inriden och användbar — hade, syntes dock billigheten tala för, att priset kunde få uppgå till det högsta remontpriset med tillägg av depåkostnaden. Vanligen torde nämligen en av officer inköpt häst komma att bliva likvärdig eller mervärdig än de bästa av kronan inköpta remonterna. Likaledes syntes ersättning motsvarande depåkostnaden böra utbetalas, då staten i det omvända fallet — att officer mot insättande av remont uttog stamhäst — skulle taga betalt för depåkostnaden. Slutligen syntes billigheten tala för, att

officer, vilken på detta sätt försålt häst till kronan, hade rätt att för samma pris återköpa densamma.

Vad de i detta sammanhang föreslagna värderingskommissionerna beträffade, syntes dessa vara en onödigt tung och kostsam apparat. Deras åligganden syntes utan minsta olägenhet kunna ombestyras av regementschefen med biträde av regementsveterinären eller, om dylik ej finnes, av annan veterinär ävensom, därest så syntes nödigt, av regementsintendenten.

Chefen för första arméfördelningen har, i likhet med kavalleriinspektören föreslagit, att för godkännande och värdering av hästar, som skulle inlösas för statens räkning, en värderingskommission borde finnas vid varje regemente eller kår, då den stora apparat, de sakkunniga i detta hänseende ifrågasatt, syntes obehövligen och alltför kostsam för staten.

Såväl *chefen för första som chefen för andra arméfördelningen* hava framhållit, att beloppet för inlösen för statens räkning av fullt dresserad häst borde kunna sättas högre än till medelinköpspriset för remont under nästföregående år. *Chefen för sistnämnda arméfördelning* har erinrat, att enligt de sakkunnigas betänkande medelinköpspriset för en remont beräknats till 850 kronor, medan en fullt dresserad remont ansetts representera i genomsnitt en kostnad av 1,759 kronor 50 öre. Maximiinlösningspriset syntes därför böra höjas åtminstone till medelkostnaden för inköp och underhåll m. m. av en remont, intill dess han insattes i nummer, utgörande enligt de sakkunnigas beräkning 1,435 kronor.

Givet är, att därest officer skall äga rätt att själv inköpa och i nummer insätta stamhäst, reglerande bestämmelser erfordras angående hästens godkännande, värdering och inlösen m. m. Lämpligheten av de utav de sakkunniga föreslagna värderingskommissionerna synes mig dock kunna med skäl ifrågasättas. I likhet med inspektören för kavalleriet och *chefen för första arméfördelningen* håller jag nämligen före, att dessa kommissioner komma att vålla statsverket stora kostnader utan att medföra däremot svarande fördelar. Jag anser därför, att godkännandet och värderingen av hästarna lämpligen bör ske på sätt, inspektören för kavalleriet föreslagit.

Att, såsom de sakkunniga föreslagit, bestämma maximibeloppet, för vilket en av officer inköpt häst bör av staten inlösas, så lågt som medelinköpspriset för remont under nästföregående år, synes mig icke vara med billighet överensstämmande. I likhet med *chefen för andra*

arméfördelningen anser jag, att inlösningspriset bör för fullt dresserad häst kunna höjas till medelkostnaden för inköp och underhåll m. m. av en remont, intill dess han insättes i nummer.

Rätt att
behålla
tilldelad
stamhäst.

Med den ovan föreslagna rätten för officer och vederlike att själv i nummer insätta den stamhäst, han skulle använda, hava de sakkunniga ansett även böra följa rätt för officer och vederlike, som fått stamhäst sig tilldelad, att behålla densamma, så länge han det önskade och hästen av vederbörande chef ansåges fullt tjänstbar för sitt ändamål. En konsekvens av sådant medgivande vore, att den, som befordrades eller förflyttades till annan beställning eller tjänstgöring, där han likaledes skulle vara beriden å stamhäst, borde äga rätt att medföra honom redan tilldelad häst. Härav kunde åter följa, att något överskott å stamhästar kunde uppstå å den plats dit förflyttningen skett, men detta läte sig regleras på enahanda sätt som nyss framhållits i sammanhang med frågan om insättande i nummer av inköpt häst.

Då det givetvis kunde förekomma, att officer, beriden å tjänstehäst, förflyttades till beställning, där han skulle vara beriden endast å stamhäst, syntes billigheten kräva, att han då berättigas medföra och såsom stamhäst insätta tjänstehästen. Härvid borde enahanda bestämmelser tillämpas, som ovan föreslagits för stamhästs värdering och insättande i nummer.

På grund av vad sålunda anförts, hava de sakkunniga föreslagit, att officer eller vederlike, som fått stamhäst sig tilldelad, må äga behålla densamma — även vid förflyttning till annat truppförband — så länge han det önskar och hästen av vederbörande chef anses fullt tjänstbar för sitt ändamål.

Myndig-
heternas
yttranden.

Inspektören för kavalleriet har ansett, att bestämmelserna om rätt att behålla tilldelad stamhäst borde kompletteras med bestämmelser om rätt att utbyta stamhäst mot annan. Avgörandet härom borde läggas i regementschefens hand.

Arméförvaltningen har anført, att, för att så vitt möjligt betrygga en god hushållning med statens hästmateriel, med rätten för officerare vid kavalleriet och beridna officerare vid artilleriet att bibehålla till deras användning utlämnad stamhäst syntes också böra följa skyldigheten att bibehålla sådan häst, intill dess den funnes för vidare tjänstgöring oduglig.

Departements-
chefen.

Vad de sakkunniga i förevarande hänseende föreslagit, finner jag mig böra tillstyrka. I likhet med inspektören för kavalleriet anser jag

dock, att bestämmelserna om rätt att bibehålla tilldelad stamhäst böra kompletteras med bestämmelser om rätt att utbyta sådan häst mot annan stamhäst.

De sakkunniga hava vidare ansett, att för officerare, vilka vore skyldiga hålla tjänstehäst, borde rätten att uttaga remont och dresserad stamhäst fortfarande vara medgiven. Föreskrifterna om uttagande av remont från statens depå syntes kunna bibehållas oförändrade. Bestämmelserna om utbyte av dresserad stamhäst mot remont borde åter modifieras därhän, att den nu endast för Norrlands dragonregemente gällande rätten att uttaga sex-års häst komme att tillämpas över hela armén för den personal, som skulle hålla tjänstehäst. För att förebygga missbruk syntes även här, liksom vid uttagning från remont-depå, böra föreskrivas, att rätt till uttagning av dresserad stamhäst, som under året fyllde sex år, medgåves samma officer endast vart femte år, så framt ej sådan uttagen häst blivit kasserad, störtat i tjänsten eller där ådragit sig sådan skada, att den blivit till tjänstehäst oduglig.

Uttagande
av remont
eller stam-
häst.

I anslutning till vad sålunda anförts, hava de sakkunniga föreslagit, att officer eller vederlike, som skall hålla egen tjänstehäst, må vara berättigad att uttaga dresserad stamhäst, som under året fyller sex år, dock att sådan uttagning medgives samma officer endast vart femte år, så framt ej sådan uttagen häst blivit kasserad, störtat i tjänsten eller där ådragit sig sådan skada, att den blivit till tjänstehäst oduglig.

Chefen för generalstaben har anført, att rättigheten för officer eller vederlike, som skulle hålla egen tjänstehäst, att uttaga dresserad stamhäst, vore enligt förslagets ordalydelse dels inskränkt till stamhäst, som under året fyllde 6 år, dels medgiven samma officer endast vart femte år utom i vissa angivna fall. Meningen vore väl dock, att även äldre häst än en 6-åring borde kunna få uttagas. Därjämte syntes det chefen för generalstaben, att även i andra fall än de angivna rättighet att oftare än vart femte år få uttaga stamhäst borde medgivas. Officer, som uti innehavd beställning vore skyldig hålla sig med tjänstehäst och som förflyttats till annan beställning, där dylik skyldighet ej ålåg honom, borde givetvis, om han ånyo befordrades eller transporterades till beställning, som medförde skyldighet att hålla tjänstehäst, hava rättighet att uttaga stamhäst, även om kortare tid än fem år förflutit, sedan han begagnade sig av sagda rätt. Framför allt komme generalstabens officerare att bli lidande, därest ej nyssnämnda rättighet skulle medgivas.

Myndig-
heternas
yttranden.

Inspektören för kavalleriet har funnit reglerandet av sätten för officer att uttaga stamhäst lämpligt avvägd, men ansett dessa bestämmelser böra kompletteras med ett förbud, att — såvida icke hästen bleve oanvändbar — utom regementet försälja dylik häst förr än efter 3 år. För att underlätta anskaffandet av häst för officerarna syntes kronan böra medgiva, att vid uttagning av stamhäst ersättning för remonten kunde få gäldas i terminer samt att vid inköp av häst kronan — i likhet med vad som skedde i Tyskland — kunde lämna förskott å hästersättningsmedlen.

Departements-
chefen.

Mot de av de sakkunniga i förvarande hänseende föreslagna bestämmelserna har jag icke annat att erinra, än att desamma synas böra undergå erforderlig jämkning med hänsyn till vad chefen för generalstaben anfört ävensom, i enlighet med vad inspektören för kavalleriet föreslagit, kompletteras med ett förbud att utom vederbörande regemente eller kår försälja den uttagna hästen förrän efter viss tids förlopp.

Departements-
chefens
hemställan.

På grund av vad jag sålunda anfört, får jag hemställa, det tacktes Eders Kungl. Maj:t föreslå riksdagen

dels att, med ändring av vad härutinnan blivit genom 1914 års härordning bestämt, besluta, att efter genomförd härordning skola finnas:

vid vart och ett av härens *infanteriregementen* 1 tjänstehäst och 28 kronan tillhöriga stamhästar;

vid vart och ett av *Livgardet till häst*, *Livregementets dragoner*, *Livregementets husarer*, *Smålands husarregemente*, *Kronprinsens husarregemente* och *Norrlands dragonregemente* 27 tjänstehästar och 649 kronan tillhöriga stamhästar, vid vardera av *Skånska husar- och dragonregementena* 45 tjänstehästar och 1,148 kronan tillhöriga stamhästar samt vid *Norrbottnens kavallerikår* 12 tjänstehästar och 252 kronan tillhöriga stamhästar;

vid vart och ett av *Svea*, *Göta*, *Upplands* och *Smålands artilleriregementen* 6 tjänstehästar och 446 kronan tillhöriga stamhästar, vid *Vendes artilleriregemente* 7 tjänstehästar och 543 kronan tillhöriga stamhästar, vid *Norrlands artilleriregemente* 6 tjänstehästar och 486 kronan tillhöriga stamhästar, vid *Gottlands artillerikår* 1 tjänstehäst och 86 kronan tillhöriga stam-

hästar, vid *Bodens artilleriregemente* 1 tjänstehäst och 71 kronan tillhöriga stambästar, vid *Positionsartilleriregementet* 1 tjänstehäst och 184 kronan tillhöriga stambästar samt vid *Karlsborgs artillerikår* 62 kronan tillhöriga stambästar;

vid *artilleriets fabriker och tygstater* 1 för fälttygmästaren avsedd tjänstehäst;

vid *fortifikationen och ingenjörtrupperna* 231 stambästar;

vid *träng- och sjukvårdstrupperna* för översten 1 tjänstehäst och 1 kronan tillhörig stambäst samt vid varje trängkår 55 kronan tillhöriga stambästar;

vid *intendenturkåren och intendenturtrupperna* 1 kronan tillhörig stambäst vid vart och ett av de fyra förplägnadskompanierna;

vid *generalitetsstaten* 12 tjänstehästar och 26 kronan tillhöriga stambästar;

vid *generalstaben* 55 tjänstehästar och 41 kronan tillhöriga stambästar;

vid *artilleristaben* 1 tjänstehäst och 1 kronan tillhörig stambäst, båda avsedda för chefen för staben;

vid *kommendantsstaten* 3 tjänstehästar och 4 kronan tillhöriga stambästar;

vid *undervisningsverken* 4 tjänstehästar och 6 kronan tillhöriga stambästar;

vid *remonteringsstyrelsen* 1 tjänstehäst, avsedd för chefen; samt

vid var och en av härens sex *arméfördelningsstab* 5 kronan tillhöriga stambästar;

dels besluta, att staten skall, mot nedsättning av lönetillägget för tjänstehäst till 250 kronor om året och mot indragning av furageersättningen, övertaga anskaffning och underhåll av tjänstehästs mundering samt tillhandahållande in natura av stallrum, furage, vatten, ljus, veterinärvård och skoning för dylik häst ävensom ombesörja tjänstehästs skötsel, under villkor att hästen icke må av ägaren avyttras med mindre vederbörande myndighet, som har att godkänna densamma, lämnat sitt medgivande till försäljningen;

dels ock medgiva, att generalstabens stalletablissemang i Stockholm må, därest överenskommelse därom kan med generalstabens officerare träffas, för statsverkets räkning inlösas för ett belopp, motsvarande vad som återstår oguldet å det samma officerare för etablissemangets uppförande beviljade statslån, ävensom att av fjärde huvudtitelns allmänna

besparingar må tagas i anspråk, vad som för ifrågavarande ändamål kan komma att erfordras».

Till denna, av statsrådets övriga ledamöter biträdade hemställan tacktes Hans Maj:t Konungen lämna bifall; och skulle till riksdagen avlätas proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Axel Westin.

Bil. 1.

Beräkning

av antalet hästar vid hären enligt 1914 års härordning, enligt de sakkunnigas förslag och enligt Kungl. Maj:ts förslag.

	Antal office- rare (veder- likar)	Enligt 1914 års härordning.			Enligt de sak- kunnigas förslag.			Enligt Kungl. Maj:ts proposition.		
		Antal tjänste- hästar	Antal stam- hästar	Summa	Antal tjänste- hästar	Antal stam- hästar	Summa	Antal tjänste- hästar	Antal stam- hästar	Summa
Generalitetsstaten.										
Generalspersoner m. fl.	12	24	—	24	12	12	24	12	12	24
Adjutanter	14	22	—	22	—	14	14	—	14	14
Generalstaben.										
Huvudstationen m. m.	38	76	—	76	38	24	62	38	24	62
Arméfördelningarnas m. fl. staber	17	34	—	34	17	17	34	17	17	34
Artilleristaben										
Chefen	1	2	—	2	—	1	1	1	1	2
Kommendantsstaten.										
Kommendanterna	3	4	—	4	3	1	4	3	1	4
Adjutanterna	3	3	—	3	—	3	3	—	3	3
Undervisningsverken.										
Krigshögskolan	1	2	—	2	1	1	2	1	1	2
Artilleri- och ingenjörhög- skolan	1	2	—	2	—	1	1	1	1	2
Ridskolan	1	2	—	2	1	1	2	1	1	2
Skjutskolan	1	1	—	1	—	1	1	—	1	1
Krigsskolan	2	3	—	3	1	2	3	1	2	3
Infanteriet.										
<i>Ett infanteriregemente.</i>										
Regementschefen	1	2	—	2	1	1	2	1	1	2
Transport	—	177	—	177	74	79	153	76	79	155

	Antal officerare (vederlikar)	Enligt 1914 års härordning.			Enligt de sakkunnigas förslag.			Enligt Kungl. Maj:ts proposition.		
		Antal tjänstehästar	Antal stamhästar	Summa	Antal tjänstehästar	Antal stamhästar	Summa	Antal tjänstehästar	Antal stamhästar	Summa
Transport	—	177	—	177	74	79	153	76	79	155
Regementsofficerare, Regementskvartermästare och adjutanter	9	—	9	9	—	9	9	—	9	9
Kompanichefer m. fl.	—	—	18	18	—	18	18	—	18	18
27 infanteriregementen	—	54	729	783	27	755	783	27	756	783
Kavalleriet.										
<i>Ett fördelningskavalleriregemente.</i>										
Officerare	27	54	—	54	25	27	52	27	27	54
Veterinärer	2	2	—	2	—	2	2	—	2	2
Övriga	—	—	620	620	—	620	620	—	620	620
5 fördelningskavalleriregementen	—	280	3,100	3,380	125	3,245	3,370	135	3,245	3,380
<i>Skånska husarregementet.</i>										
Officerare	45	90	—	90	41	45	86	45	45	90
Veterinärer	3	3	—	3	—	3	3	—	3	3
Övriga	—	—	1,100	1,100	—	1,100	1,100	—	1,100	1,100
Skånska dragonregementet.	—	93	1,100	1,193	41	1,148	1,189	45	1,148	1,193
<i>Norrbottnens kavallerikdr</i>										
Officerare	12	24	—	24	11	12	23	12	12	24
Övriga	—	—	240	240	—	240	240	—	240	240
Artilleriet.										
Fälttygmästaren	1	2	—	2	—	—	—	1	—	1
<i>Svea artilleriregemente.</i>										
Regementschefen	1	2	—	2	1	1	2	1	1	2
Regementsofficerare	5	—	10	10	—	10	10	5	5	10
Övriga	—	—	440	440	—	440	440	—	440	440
<i>Göta, Upplands och Smålands artilleriregementen</i>										
—	—	6	1,350	1,356	3	1,353	1,356	18	1,338	1,356
<i>Vendes artilleriregemente.</i>										
Regementschefen	1	2	—	2	1	1	2	1	1	2
Transport	—	789	8,716	9,505	349	9,109	9,358	393	9,089	9,482

	Antal office- rare (veder- likar)	Enligt 1914 års härordning.			Enligt de sak- kunnigas förslag.			Enligt Kungl. Maj:ts proposition.		
		Antal tjänste- hästar	Antal stam- hästar	Summa	Antal tjänste- hästar	Antal stam- hästar	Summa	Antal tjänste- hästar	Antal stam- hästar	Summa
Transport	—	789	8,716	9,505	349	9,109	9,358	393	9,089	9,482
Regementsofficerare	6	—	12	12	—	12	12	6	6	12
Övriga	—	—	536	536	—	536	536	—	536	536
<i>Norrlands artillerirege- mente.</i>										
Regementschefen	1	2	—	2	1	1	2	1	1	2
Regementsofficerare	5	—	10	10	—	10	10	5	5	10
Övriga	—	—	480	480	—	480	480	—	480	480
<i>Gottlands artillerikår.</i>										
Kårchefen	1	2	—	2	1	1	2	1	1	2
Övriga	—	—	85	85	—	85	85	—	85	85
<i>Bodens artilleriregemente.</i>										
Regementschefen	1	2	—	2	—	1	1	1	1	2
Övriga	—	—	70	70	—	70	70	—	70	70
<i>Positionsartilleriregementet.</i>										
Regementschefen	1	2	—	2	1	1	2	1	1	2
Övriga	—	—	183	183	—	183	183	—	183	183
<i>Karlsborgs artillerikår.</i>										
Kårchefen	1	2	—	2	—	1	1	—	1	1
Övriga	—	—	61	61	—	61	61	—	61	61
Fortifikationen	—	5	226	231	—	231	231	—	231	231
Trängen.										
Översten	1	2	—	2	1	1	2	1	1	2
Svea trängkår	—	1	54	55	—	55	55	—	55	55
5 trängkårer	—	5	270	275	—	275	275	—	275	275
Intendenturtrupperna ..	—	—	—	—	—	—	—	—	4	4
Remonteringsstyrelsen ..	1	2	—	2	1	1	2	1	—	1
Reservgrupp vid 6 armé- fördelningsstaber	—	—	—	—	—	30	30	—	30	30
Summa	—	814	10,703	11,517	354	11,144	11,498	410	11,116	11,526

Anm. 1. Enligt de sakkunnigas förslag är, såsom av Bil. 2 i deras betänkande av den 12 januari 1915 framgår, totala hästantalet minskat med 19, jämfört med det enligt 1914 års härordning upptagna.

Kungl. Maj:ts proposition upptager ett totalt hästantal av 9 utöver det enligt 1914 års härordning upptagna och således 28 utöver vad de sakkunniga i sitt nämnda betänkande föreslagit.

Anm. 2. Ovan upptagna dels 18 hästar vid varje infanteriregemente dels 4 hästar vid intendenturtrupperna lära komma att utgöras av från kavalleriet överförda hästar, å vilka anskaffningskostnad alltså ej behöver beräknas.

Bil. 2.

Beräkning

av de årliga kostnaderna för anskaffning av hästar för vissa officerare och vederlikar, dels enligt 1914 års härordning, dels enligt Kungl. Maj:ts proposition.

		Kronor.
A. Enligt 1914 års härordning.		
814 tjänstehästar à 765 kronor		622,710
B. Enligt Kungl. Maj:ts proposition.		
410 tjänstehästar à (250 + 424: 50)	kr. 276,545: —	
409 stambästar à kr. 424: 50	kr. 173,620: 50	
37 remonter à » 1,335: —	» 49,395: —	» 223,015: 50
		499,560 50
Kostnadsminskning enligt Kungl. Maj:ts proposition		123,149 50

Anm. I ovanstående beräkning hava icke upptagits kostnaderna för dels 18 stambästar för kompanichefer m. fl. vid varje infanteriregemente, dels en stambäst vid vartdera av de 4 förplägnadskompanierna, enär ifrågavarande hästar lära komma att utgöras av från kavalleriet överförda hästar.